Mr. Speaker,

Familji fis-Sod. Dan huwa l-baġit li qed inressaq quddiem din il-Kamra.

Dan il-Baġit irid igħin lill-familji u jippremja l-bżulija. Dan il-Baġit joħroġ ukoll il-potenzjal sħiħ ta' pajjiżna. Dan il-Baġit jurina bħala pajjiż u poplu modern, ambizjuż u enerġetiku.

Illejla għal darb'oħra se nnaqsu t-taxxa tad-dħul għall-familji Maltin, se nippremjaw ix-xogħol u se nappoġġjaw it-trobbija tat-tfal.

Illejla, se ninvestu aktar fl-edukazzjoni ta' wliedna.

Illejla, se nkomplu nsaħħu l-ħidma tagħna biex nieħdu ħsieb u nsebbħu l-ambjent, l-identità u l-kultura tagħna.

Illejla, se nkomplu ninvestu fis-setturi produttivi ta' pajjiżna, fl-industrija, fit-turiżmu u fis-*self-employed*.

Illejla, se nimxu pass ieħor fl-immodernizzar tas-servizzi tas-saħħa bil-għan li l-poplu Malti jinqeda dejjem aktar malajr u nkunu aktar aggressivi fil-ġlieda kontra l-kanċer.

Illejla, se naghtu pass ieħor biex iż-żgħażagħ tagħna jkunu jistgħu jsiru sidien ta' darhom.

Illejla, se nagħtu lill-anzjani li bnew lil pajjiżna aktar mezzi biex jibqgħu ċittadini sħaħ u attivi fis-soċjetà Maltija.

Illejla, se nsaħħu l-forzi tas-sigurtà ta' pajjiżna, anke biex nilqgħu dejjem aħjar għall-problema ta' l-immigrazzjoni llegali.

Illejla, se nniedu programm estensiv ta' 140 miljun lira (€326.1 miljun) ta' investiment f'pajjiżna ko-finanzjat mill-Unjoni Ewropea. Se ninvestu fl-ibliet u l-irħula tagħna, fl-ambjent tagħna, fit-toroq tagħna, fis-servizzi tas-saħħa u aktar.

Mr. Speaker,

Qed nibnu fuq pedamenti sodi. Illum, għandna l-akbar numru ta' nies jaħdmu mill-Indipendenza 'l hawn. Għandna l-anqas numru ta' nies qiegħda mill-1995 'l hawn. L-ekonomija kompliet tikber. Il-finanzi qegħdin fis-sod. Qed nimmiraw li fi żmien sentejn naslu għal baġit bla defiċit, fejn indaħħlu aktar milli nonfqu..

Dan huwa baġit li bi prudenza kbira jsarraf l-aspirazzjonijiet tal-poplu Malti li l-familja tkun tista' tħares 'l quddiem fis-sod.

Malta hi b'saħħitha għax aħna l-Maltin għamilniha b'saħħitha. Inħossuna grati lejn dawk li qabilna bnew lil pajjiżna b'idejhom, b'moħħhom u b'qalbhom.

Mr. Speaker,

Illejla qed nieħdu l-passi li jmiss fit-tisħiħ ta' Malta li rridu ngħaddu lill-uliedna u lit-tfal tagħhom. Malta moderna, b'irwol Ewropew u Mediterranju; Malta fejn kulħadd jirnexxi.

Mr. Speaker,

Huwa unur għalija li llejla nressaq quddiem dan il-Parlament ir-raba' baġit tiegħi fil-ftit aktar mit-tliet snin li ili Prim Ministru u Ministru tal-Finanzi. Se nitlob lil dan il-Parlament biex japprova baġit ta' biljun u mitt miljun lira (€2.6 biljun) fit-tisħiħ tal-familji tagħna u ta' pajjiżna.

Mr. Speaker,

Irrid nesprimi r-ringrazzjament tiegħi u tal-Gvern għall-ħidma sfiqa tal-poplu Malti. Lilkom il-ħaddiema kollha li b'impenn u dedikazzjoni tagħtu l-ġurnata tax-xogħol tagħkom. Lilkom li nvestejtu f'pajjiżna u ħloqtu l-ġid għall-familji tagħna. Lilkom il-ġenituri li jum wara l-ieħor tiddedikaw ħajjitkom biex uliedkom ikunu aħjar minnkom. Lilkom li taħdmu fil-volontarjat b'risq ħaddieħor. Lis-soċjetà ċivili li ssaħħu d-demokrazija tagħna. Lilkom it-tfal għax tferrħuna u tfakkruna fl-affarijiet importanti fil-ħajja anke meta aħna l-kbar ninsewhom. Grazzi.

Għalija u għall-Gvern li jien immexxi, l-aktar ħaġa importanti huwa l-bniedem, kull persuna. Għalina ma teżisti ebda klassi. Jeżisti biss il-bniedem. Id-dinjità ta' kull mara u kull raġel tiġi qabel kull ideoloġija.

Nemmnu li lkoll għandna l-istess dinjità iżda nagħrfu wkoll li l-bżonnijiet tagħna mhumiex l-istess. Waqt li nħarsu d-dinjità ta' kull wieħed u waħda minna, nagħtu preferenza lill-ħarsien ta' dawk li huma l-aktar dgħajfa.

Aħna u nfasslu dan il-Baġit tkellimna ma' ħafna nies, familji, organizzazzjonijiet, ta' kull fehma u kulur politiku. Iddiskutejna ma' l-għaqdiet ta' min iħaddem u l-*unions*. Tkellimna mas-soċjetà ċivili. Smajna x-xewqat u l-bżonnijiet ta' eluf li ħadu sehem f'diskussjonijiet li ilhom sejrin mill-aħħar baġit sa jumejn ilu. Il-poplu Malti jirringrazzjakom tas-sehem tagħkom.

Irċevejna ħafna ideat u proposti. Waslulna 'l fuq minn 4,500 ittra, telefonata u *e-mail*.

Dan hu l-messaġġ li smajna:

1. Il-bidla li wettaqna tul dawn it-tliet snin ma kinetx faċli imma qed tagħti l-frott;

2. Il-familji Maltin iridu l-għajnuna biex ikomplu jilħqu l-aspirazzjonijiet tagħhom;

3. L-anzjani jixtiequ soċjetà li tagħraf aktar il-kontribut li taw u li jistgħu ikomplu jagħtu lil pajjiżna;

4. Is-settur tax-xogħol għaddej b'ritmu tajjeb u ma jiflaħx skossi ;

5. It-turiżmu rpilja imma jeħtieġ li nkomplu nsostnuh;

6. Għawdex huwa gżira reġjun b'potenzjal u opportunitajiet uniċi;

7. L-edukazzjoni, is-saħħa u l-qasam soċjali jeħtieġu l-kontinwità ta' l-iżvilupp li sar fl-aħħar snin;

8. L-ambjent jeħtieġ aktar investiment u protezzjoni; u

9. Hemm preokkupazzjoni ġenwina dwar kif se nindirizzaw l-isfida ta' l-immigrazzjoni irregolari.

Fi ftit kliem, il-messaġġ li wassaltulna huwa ċar: tirriskjawx dak li ksibna, irridu nefqa għaqlija u li tirrendi, iffukata fuq l-akbar bżonn. Dan huwa li se nagħmlu b'dan il-Baġit.

Nixtiequ ħafna li kieku nistgħu nilqgħu x-xewqat ta' kulħadd. Nixtiequ li qed nagħmlu ħafna iżjed minn dak li se nħabbar illejla. Iżda, b'responsabilità nqis li nkunu qed nonqsu bil-kbir jekk nagħtu mqar pass wieħed li jipperikola dak li ksibna. Għalhekk dan huwa Baġit prudenti u kawt fin-nefqa li qed jipproponi, li jasal biss sa fejn nistgħu naslu s'issa. Huwa Baġit reali għall-bżonnijiet tal-lum, filwaqt li jħares 'il bogħod.

Dan huwa Baġit bi tliet objettivi ċari:

- Huwa baġit li joħloq il-ġid, jnaqqas d-defiċit b'20 miljun, noqorbu pass ieħor biex nibdew ndaħħlu aktar milli nonfqu. Dan jippermettilna nfaddlu biex it-tfal tagħna jirbħu l-isfidi li għad jiffaċċjaw.
- Huwa baġit b'Lm140 miljun (€326.1 miljun) investiment fi proġetti kapitali fl-ekonomija, fl-infrastruttura, fl-iskejjel, fil-patrimonju u fl-ambjent.
- Huwa baġit li jsarraf Lm21 miljun (€48.9 miljun) fi dħul ġdid għall-familji Maltin u Għawdxin mill-ġid li qed joħloq pajjiżna.

Dan il-Baġit isaħħaħ lill-pajjiżna.

B'dan il-Baġit il-familji Maltin u Għawdxin jgħixu aktar fis-sod.

Il-Qagħda Ekonomika u Finanzjarja

Żviluppi fl-Ekonomija Internazzjonali

Inpoġġi fuq il-Mejda tal-Kamra kopja tal-*Economic Survey*.

Mr. Speaker,

L-ekonomija Maltija ma tistax tinfired minn dak li jkun qed jiġri barra minn pajjiżna. Mhux l-ewwel darba li spjegajt illi dak li jiġri fil-Borża ta' New York, jaffettwa x-xogħol ġewwa Ħal-Far u l-qagħda ekonomika ġewwa l-Ingilterra tħalli impatt fuq il-lukandi li għandna f'Buġibba. Tabella Numru 1 tagħti rendikont qasir ta' l-ekonomija internazzjonali. Jidher li għalkemm l-ekonomija dinjija għandha tibqa' b'saħħitha, l-prospetti ta' tkabbir fl-ekonomija globali jistgħu jiċċajpru minħabba l-inkwiet finanzjarju riċenti u fatturi oħra.

L-għoli tal-prezz taż-żejt ġab miegħu pressjoni fuq il-prezzijiet ta' diversi prodotti u servizzi li nużaw, kif ukoll l-weġgħa tas-*surcharge*. Ngħid weġgħa għax naf li s-*surcharge* weġġgħet sew lill-familji u lill-industriji tagħna, minkejja dak kollu li għamilna biex innaqsu l-impatt tagħha. Kieku nista' nneħħiha, nassigura lill-poplu Malti li nneħħiha. Ħadd m'għandu jipprova jagħmel kapital politiku minn din il-weġgħa. Jekk inżid ir-rati tad-dawl u l-ilma kif kien sar fil-Baġit ta' 10 snin ilu, inkun nista' nneħħi s-*surcharge*. Imma hekk, inkunu qed nidħku bil-poplu Malti. Tmexxija serja titlob mod ieħor. Ir-rati tad-dawl u l-ilma, ma jinżlux, filwaqt li s-*surcharge* titla' u tinżel skond il-prezz taż-żejt.

Kellna wkoll l-għeluq ta' fabbriki li fissru t-telfien ta' bosta mpiegi. Madanakollu, l-ekonomija tagħna rnexxielha toħloq impiegi biżżejjed biex il-qagħad illum huwa 500 anqas missena li għaddiet. Ilħaqna wkoll l-ogħla numru ta' nies jaħdmu bi qliegħ. Is-sitwazzjoni tax-xogħol hija l-aħjar f'dawn l-aħħar 12-il sena. Dan mhux biżżejjed. Sakemm jibqa' persuna waħda li b'mod ġenwin tkun qed tfittex ix-xogħol, l-isfida tkun għadha magħna. U aħna se naħdmu b'ħilitna kollha biex negħlbuha.

Il-prezzijiet tal-prodotti agrikoli, speċjalment tal-qmuħ u ċ-ċereali, għolew bil-kbir minħabba diversi fatturi, fosthom it-talba dejjem tikber mill-pajjiżi li qegħdin jiżviluppaw, kif ukoll minħabba l-użu akbar ta' dawn il-prodotti għall-*biofuel.* Sitwazzjoni bħal din tolqot lil pajjiżna wkoll.

Sfortunatament, dan qed iseħħ ftit ġimgħat qabel ma Malta tibda tuża l- Ewro bħala l-munita tagħna. Diġà hawn min qiegħed jipprova jgħawweġ ir-realtà u jgħid li dawn iż-żidiet huma riżultat tad-dħul tal-Ewro. Naturalment, min hu ġenwin jaf li min jgħid hekk ikun qiegħed iqarraq u jiżvija lill-poplu tagħna f'dan il-mument delikat. Ilkoll għandna nippreparaw ħalli jkollna l-aħjar dħul ta' l-Ewro.

Barra minn dan, it-taqlib fis-swieq finanzjarji u dawk kapitali ħareġ fid-deher fl-aħħar ġimgħat. Għalkemm messniex direttament, xorta waħda nħossuna preokkupati għaliex jekk dan jispiċċa jxekkel ir-ritmu ekonomiku dinji, nistgħu nintlaqtu ħażin aħna wkoll.

Madanakollu, bi tmexxija dixxiplinata u prudenti, l-ekonomija tagħna għaddiet minn dan it-taqlib u baqgħet sħiħa, anzi ssaħħet u qed tkompli tissaħħaħ.

Tabella 1: Żviluppi Ekonomiċi Internazzjonali

Ir-rata ta' tkabbir ekonomiku internazzjonali f'termini reali għal din is-sena mistenni li jkun kemmxejn anqas minn dak imkejjel matul l-2006. Dan għaliex it-tkabbir fil-Prodott Domestiku Gross dinji hu mistenni jinżel għal 4.8 fil-mija meta mqabbel ma' 5.2 fil-mija s-sena li għaddiet. Minkejja dan, l-ekonomija dinjija għandha tibqa' b'saħħitha għar-raba' sena konsekuttiva.

It-tkabbir ekonomiku fil-pajjiżi tal-Unjoni Ewropea (UE) u fil-pajjiżi fiż-żona tal-Ewro, jirrifletti dak dinji, fejn it-tkabbir ta' 3.0 fil-mija fl-UE u 2.8 fil-mija fiż-żona tal-Ewro mkejla fl-2006 mistenni jinżel għal 2.8 fil-mija u 2.5 fil-mija rispettivament fl-2007.

Ir-rata tat-tkabbir ekonomiku fl-iStati Uniti matul l-2007 hi mistennija tinżel għal 2.2 fil-mija, li hi l-aktar rata baxxa mkejla f'dawn l-aħħar snin. Dan it-tnaqqis jirrifletti l-iżviluppi fis-settur tal-propjetà u fis-settur tas-servizzi finanzjarji fl-Amerika. Mill-banda l-oħra, għalkemm l-ekonomija Ċiniza mistennija tikber b'rata kemmxejn inqas minn dik imkejla s-sena li għaddiet, it-tkabbir tal-Prodott Domestiku Gross fiċ-Ċina xorta waħda mistenni jilħaq l-10.5 fil-mija fl-2007, filwaqt li r-rata ta' tkabbir fil-Ġappun mistennija taqbeż xi ftit il-livell imkejjel is-sena li għaddiet, għal 2.3 fil-mija.

Ix-xejriet għall-2008 baqgħu pożittivi għalkemm żdiedu r-riskji negattivi. Ħafna jiddependi fuq jekk l-effett fuq it-tkabbir ekonomiku dinji tad-diffikultajiet finanzjarji li żviluppaw reċentament huwiex se jkun sostanzjali. Minbarra dan, jista' jkun hemm impatt negattiv ukoll miż-żidiet fil-prezzijiet internazzjonali taż-żejt, il-qmugħ u l-ġwież, kif ukoll l-iżviluppi fir-rati tal-kambju tal-Ewro u tad-dollaru Amerikan. Dan it-taqlib fis-swieq internazzjonali qiegħed jnkwieta lil kulħadd, inkluż lilna, mhux l-anqas għaliex dan jista' jħarbat ħafna minn dak li nkiseb b'ħafna xogħol u taħbit. Minkejja dan, m'aħniex se naqtgħu qalbna u bħal ma għamilna qabel, se nkomplu nirsistu biex niksbu r-riżultati li nixtiequ u li jixirqu lill-poplu tagħna. Għaldaqstant, il-Gvern qiegħed isegwi mill-qrib dak li għaddej fis-swieq finananzjarji internazzjonali u fis-swieq taż-żejt u l-qmuħ biex, fejn hu possibbli u nistgħu, nilqgħu għall-inkwiet u nixtru l-bżonnijiet tagħna bl-aħjar kundizzjonijiet possibbli. Fuq kollox, il-Gvern qiegħed jagħti każ ta' dawn l-iżviluppi fit-tfassil tal-pjani u l-istrateġiji tiegħu għal pajjiżna.

Il-Qagħda tal-Ekonomija Maltija

Matul dawn l-aħħar tliet snin pajjiżna ġie eżaminat b'mod regolari fuq ħames kriterji ekonomiċi importanti. F'Mejju, il-Kummissjoni Ewropea u l-Bank Ċentrali Ewropew għamlu analiżi dettaljata ta' pajjiżna u qablu li l-politika ekonomika u finanzjarja mħaddma minn dan il-Gvern hija waħda "kredibbli u sostenibbli". Dan wassalna, biex f'Jannar, indaħħlu l-Ewro.

Mr. Speaker,

Dan il-Baġit jibni fuq din il-kredibilità u sostenibbiltà.

L-andament ekonomiku pożittiv li seħħ fl-2005 u fl-2006 kompla jiġi sostnut fl-ewwel nofs ta' din is-sena, b'rata ta' tkabbir ta' 3.6 fil-mija f'termini reali. Dan ifisser żieda ta' 0.4 perċentwali fuq l-istess perjodu tas-sena li għaddiet. Il-konsum tal-Gvern baqa' taħt kontroll strett bi tkabbir ta' anqas minn 1 fil-mija f'termini reali.

Aktar Xogħol u Xogħol Aħjar

Ix-xogħol huwa ċ-ċavetta għal kwalità ta' ħajja tajba, filwaqt li jagħti għixien u dinjità lill-ħaddiema u lill-familji tagħhom.

F'Ġunju ta' din is-sena lħaqna l-ogħla numru ta' nies jaħdmu bi qligħ. Kburin bil-fatt li din iż-żieda fl-impiegi seħħet fis-settur privat u mhux fis-settur pubbliku. Nenfasizza li, minn naħa l-oħra, l-impiegi fis-settur pubbliku komplew jonqsu. Tabella Numru 2 tispjega l-qagħda tas-suq tax-xogħol fl-aħħar sena.

Tabella 2: Is-Suq tax-Xogħol

	Ġunju 2006	**Ġunju 2007**	**Tibdil**
Forza tax-xogħol	146,341	146,404	+63
Persuni li jaħdmu *full- time:*	139,280	140,067	+787
Fis-settur privat	96,081	97,465	+1,384
Fis-settur pubbliku	43,199	42,602	-597
Persuni li jaħdmu għall-rashom	16,428	16,632	+204
Qagħad (l-1 parti)	6,601	5,701	-900
Rata tal-qagħad	4.5	3.9	-0.6 p.p.
Persuni li jaħdmu *part-time*	43,188	46,318	+3,130

Dan hu Gvern li jemmen li s-settur privat huwa l-mutur li joħloq il-ġid. Fl-2003, is-settur privat kien jimpjega anqas minn 66 fil-mija tal-ħaddiema taghna. Illum, is-settur privat jimpjega qrib is-70 fil-mija. Żdied is-sehem tal-impiegi produttivi fl-ekonomija. Naqas l-intervent tal-Gvern fuq id-deċiżjonijiet purament kummerċjali. Żdied l-investiment minn sorsi privati flok mit-taxxi. Żdiedet l-opportunità ta' tkabbir. Naqset il-kompetizzjoni nġusta ma' ażjendi privati.

Tabella Numru 3 turi ċ-ċaqlieq mis-settur pubbliku għas-settur privat tul dawn l-aħħar għoxrin sena.

Tabella 3: Ċaqlieq tal-impiegi mis-Settur Pubbliku għall-Privat fl-aħħar 20 sena

	Azjendi Pubbliċi %	Servizz Pubbliku %	Impjieg Settur Pubbliku %	Impjieg mal-Privat %
1987	17.1	27.32	44.4	55.6
1988	17.1	27.7	44.8	55.2
1989	16.6	27.6	44.2	55.8
1990	16.0	27.3	43.3	56.7
1991	15.6	27.1	42.8	57.2
1992	16.0	26.9	42.9	57.1
1993	15.6	26.7	42.3	57.7
1994	15.5	25.8	41.3	58.7
1995	13.8	24.7	38.5	61.5
1996	13.7	24.7	38.4	61.6
1997	13.8	24.3	38.0	61.9
1998	13.3	24.4	37.6	62.4
1999	11.5	24.1	35.6	64.4
2000	11.7	23.7	35.4	64.6
2001	11.8	23.6	35.5	64.5
2002	11.2	23.3	34.5	65.5
2003	11.0	23.4	34.4	65.6
2004	10.4	23.1	33.5	66.5
2005	10.2	22.5	32.7	67.3
2006	8.9	22.1	31.0	69.0
2007*	8.7	21.8	30.5	69.5

* Is-sena 2007 hija sa l-aħħar ta' April, u l-kumplament huma kollha sa l-aħħar ta' Diċembru.

In-numru ta' persuni jirreġistraw għax-xogħol fl-ewwel parti tar-reġistru f'Ġunju li għadda, kien ta' 5,701 u r-rata tal-

qagħad kienet ta' 3.9 fil-mija, jiġifieri l-aktar waħda baxxa fl-aħħar 12-il sena.

Is-Settur tat-Turiżmu

Matul din is-sena bdejna naħsdu l-frott tal-inizjattivi li ħadna sabiex insaħħu s-settur tat-turiżmu. Fl-ewwel tmien xhur ta' din is-sena, in-numru ta' turisti żdied bi 58,038, għal total ta' 825,874 persuna u l-passiġġieri li żaru pajjiżna fuq *cruise liners* żdied b'26.6 fil-mija u tela' għal 295,220 passiġġier. Il-qligħ gross mit-turiżmu fl-ewwel sitt xhur ta' din is-sena laħaq il-108.7 miljun lira, żieda ta' 7.1 fil-mija meta mqabbel mas-sena li għaddiet. Bejn Jannar u Ġunju, kull turist ras għal ras, nefaq 217-il lira, jiġifieri 0.7 fil-mija aktar mis-sena li għaddiet.

Is-Settur tal-Manifattura

Matul l-ewwel sitt xhur ta' din is-sena, is-settur tal-manifattura kompla jtejjeb il-kisbiet tiegħu u rreġistra tkabbir ta' 4.1 fil-mija. Bejn Jannar u Ġunju ta' din is-sena, il-bejgħ mill-intrapriżi żdied bi kważi 20 miljun lira (€46.6 miljuni), għal 506.4 miljuni (€1,179.6 miljuni). L-investiment fis-settur tal-manifattura żamm il-livell reġistrat is-sena li għaddiet. Il-qligħ tal-impjegati żdied b'4.5 fil-mija u laħaq il-livell ta' 61.7 miljun lira (€143.7 miljuni).

Inħossni kburi nara ażjendi ta' fama mondjali bħall-HSBC, il-Lufthansa, l-Actavis, u d-De La Rue jafu lill-ħaddiema Maltin, jemmnu fihom u jridu jimpjegaw aktar. Matul ix-xhur li ġejjin se nkunu qed naraw aktar stejjer ta' suċċess f'dan il-qasam.

Il-Kummerċ Barrani

Matul l-ewwel seba' xhur ta' din is-sena, l-iżbilanċ kummerċjali ma' barra niżel għal 276.3 miljun lira (€643.6 miljuni) meta mqabbel ma' 334.2 miljun lira (€778.5 miljuni) fl-istess perjodu s-sena li għaddiet. Dan jirrifletti t-tnaqqis fil-livell tal-importazzjoni b'3.1 fil-mija u ż-żieda fl-esportazzjoni ta' 5.9 fil-mija.

Matul l-ewwel sitt xhur ta' din is-sena, l-iżbilanċ kurrenti tal-kont tal-pagamenti niżel b'27.1 fil-mija, għal 81.2 miljun lira (€189.1 miljun), jew minn 10.8 fil-mija tal-Prodott Domestiku Gross imkejjel għall-perjodu Jannar sa Ġunju tal-2006, għal 7.4 fil-mija tal-Prodott Domestiku Gross fl-istess żmien din is-sena. Dan it-tnaqqis ġie b'riżultat tat-titjib fl-iżbilanċ kummerċjali ma' barra.

Riforma fil-Portijiet

Matul din is-sena ntlaħaq ftehim dwar kważi l-aspetti kollha tar-riforma tal-portijiet. Permezz ta' dan il-ftehim, l-ispejjeż tal-ħatt u t-tagħbija tal-merkanzija domestika niżlu b'madwar 20 fil-mija. Malta saret aktar kompetittiva. Mhux hekk biss, iżda żdiedu wkoll l-impiegi.

Il-privatizzazzjoni tat-Tug Malta kienet l-aħħar ħolqa fil-ħruġ tal-Gvern mis-settur marittimu li sa ftit ilu kien iddominat minnu. Din kienet fażi meħtieġa ta' l-ekonomija tagħna – fażi li dan il-Gvern irnexxielu jlestiha u li issa bdiet tagħti l-frott għal pajjiżna.

Tabella 4: Ġarr ta' Merkanzija bil-Baħar u Portijiet

Minn meta CMA-CGM ħadu f'idejhom l-operat tal-Freeport, is-sidien il-ġodda investew 'il fuq minn 45 miljun Ewro (Lm19.3 miljun) u żiedu n-numru ta' TEUs minn 1.3 miljun għal aktar minn 1.5 miljun fis-sena. Il-privatizzazzjoni tas-Sea Malta ma seħħitx għax kien hemm min ried ifixkel. Iżda l-oġġettiv li noħolqu spazju għall-impriża privata ntlaħaq. Waqaf it-telf li konna nissussidjaw u minflok roħsu b'20 fil-mija l-prezzijiet li jħallsu l-klienti. Dan kien żvilupp importanti ieħor fil-ħidma tagħna sabiex nagħmlu lil pajjiżna aktar kompetittiv. Dan kien iż-żmien ukoll meta l-Gvern irriforma l-*Cargo Handling* u, bil-*Valletta Gateway Terminal,* daħal *player* b'esperjenza wkoll fl-amministrazzjoni tal-Port il-Kbir, kif *P&O Ports* daħlu fil-port ta' Birżebbuġia.

Wettaqna wkoll it-tieni fażi tal-privatizzazzjoni tal-Maltapost. Illum, il-posta ta' aktar minn 50 gramma hi suq għal kollox liberalizzat u kompetittiv u ma jagħmilx sens li l-Gvern jibqa' jopera fih f'kompetizzjoni mas-settur privat. Mill-2009, is-suq tal-posta se jinfetaħ għall-kompetizzjoni u għalhekk il-preżenza tal-Gvern f'dan il-qasam ma tagħmilx aktar sens.

Is-Sostenibbiltà tat-Tarzna

Il-Port il-Kbir se jsaħħaħ l-attivitajiet ekonomiċi tal-merkanzija, tal-*cruise liners*, ta' l-attività awdjoviżiva, tat-tiswijiet marittimi u tas-*super yachts*. Din hija l-viżjoni li ħabbarna fil-ġimgħat li għaddew għall-Port il-Kbir. F'din il-katina ta' servizzi hemm skop għal tarzna dinamika, kompetittiva u produttiva.

L-2008 hi l-aħħar sena fejn it-taxxi tal-Maltin se jagħmlu tajjeb għat-telf tat-Tarzna. Dan m'għandux għalfejn ifisser it-tmiem tat-Tarzna. Anzi, għandu jwassal għal Tarzna li tagħti

kontribut lill-attività ekonomika fil-pajjiż u ssostni mijiet ta' mpiegi produttivi.

Issa tassew li d-destin tat-Tarzna hu f'idejn il-ħaddiema. Konvint li l-maġġoranza tal-ħaddiema jifhmu x'qed jaffrontaw u lesti għal dan il-futur. Nesprimi t-tama li dawn il-ħaddiema ma jħallux lil min ifixkilhom jew lil min jitmagħhom il-gidba li l-Maltin lesti u jistgħu jibqgħu jħallsu mit-taxxi tagħhom sabiex jikkumpensaw għat-telf li jsir.

L-Għoli tal-Ħajja u l-Ħarsien tal-Konsumatur

F'Settembru, l-inflazzjoni niżlet għal 0.81 fil-mija meta mqabbla ma' 3.42 fil-mija f'Settembru tas-sena li għaddiet.

It-tnaqqis fl-Indiċi tal-Prezzijiet bl-Imnut li kien irreġistrat matul din is-sena jirrifletti l-aktar l-effett tal-għoli tal-prezzijiet li kien ġej minn żieda fil-prodotti tal-enerġija u l-prezzijiet tal-ilma u l-elettriku matul l-2006, u l-fatt li fl-2007 il-prezzijiet lill-konsumatur kienu anqas u aktar stabbli mis-sena ta' qabel. Tajjeb wieħed japprezza li, waqt li fl-2006 is-*surcharge* kienet tlaħħaq għal madwar 67.5 fil-mija, bħalissa qegħda 50 fil-mija.

Għalhekk, skond il-mekkaniżmu stabbilit, iż-żieda għall-għoli tal-ħajja għandha tkun 50 ċenteżmu (€1.16 -il ċenteżmu).

Aħna konxji li f'dawn l-aħħar xahrejn il-familji tagħna ffaċċjaw żidiet fil-prezzijiet tal-ikel minħabba il-pressjonijiet internazzjonali. Ir-raġunijiet għal dan diġà spjegajthom aktar kmieni. L-esperti kollha qegħdin isostnu li dan l-impatt se jkompli fix-xhur li ġejjin. Ma nistgħux nħallu din is-

sitwazzjoni mingħajr ma nkunu ħadna l-inizjattivi li hemm bżonn biex intaffu l-impatt fuq il-familji tagħna kemm jista' jkun.

F'dawn iċ-ċirkustanzi straordinarji, il-Gvern iddeċieda li ż-żieda għall-għoli tal-ħajja tiġi antiċipata b'lira minn dak li kieku kien ser jingħata s-sena d-dieħla. Dan iffisser li għall-2008, iż-żieda se tkun ta' Lm1.50 (€3.49 ċenteżmu) fil-ġimgħa.

Il-Gvern ħa wkoll numru ta' inizjattivi biex jiġġieled l-għoli tal-ħajja u jagħti aktar stabilità fil-prezzijiet.

B'rabta mal-bidla għall-Ewro, qed jittieħdu numru ta' inizjattivi fosthom l-iskema *FAIR* li qed titħaddem ma' 'l fuq min 6,500 ħanut, u l-*Price Stability Agreements*, sal-lum ma' 11-il importatur, biex jagħtu stabbilità ta' prezzijiet matul il-bidla.

Barra minn hekk, fis-settur tal-mediċini twaqqaf mekkaniżmu fid-Diviżjoni tal-Konsumatur u tal-Kompetizzjoni li permezz tiegħu qegħdin jiġu mgħarbla l-prezzijiet tal-mediċini. Dan il-mekkaniżmu diġà beda jagħti r-riżultati mixtieqa.

Il-Qagħda Finanzjarja

It-Tabelli numru 5 u 6, li nitlob lill-Kamra tieħu bħala moqrija, juru r-riżultati finanzjarji kemm għall-2007 kif ukoll għas-snin 2008-2010. Fl-aħħar tad-Diskors qiegħed nehmeż ukoll r-rendikonti tad-dħul u l-ħruġ b'aktar dettal.

Mr. Speaker,

Bħal dan iż-żmien sena, fid-Diskors tal-Baġit, kont ħabbart li l-iżbilanċ strutturali kellu jinżel taħt it-3 fil-mija tal-Prodott Domestiku Gross. Fil-fatt, għandna riżultat aħjar minn dak li bassarna – l-iżbilanċ għas-sena li għaddiet kien ta' 58 miljun lira (€135.1 miljun) jew ta' 2.7 fil-mija ta' dak li pproduċa l-pajjiż.

Għal din is-sena, il-Gvern qed jipprevedi li d-defiċit jinżel għal 48 miljun lira (€111.9 miljuni), jiġifieri 10 miljun lira (€23.3 miljuni) anqas mis-sena li għaddiet u 2.1 fil-mija ta' dak li jipproduċi l-pajjiż.

Għall-2008 qed nippjanaw li d-defiċit jinżel għal 1.2 fil-mija ta' dak li jipproduċi l-pajjiż, jiġifieri għal 29 miljun lira (€67.6 miljun).

Dan mhux biżżejjed Mr. Speaker. Il-Gvern tiegħi jemmen li għandna nkomplu naħdmu sabiex nilħqu l-mira li sal-2010 pajjiżna jagħmel *surplus* – jiġifieri li f'sena finanzjarja jdaħħal aktar milli jonfoq. Dan ifisser aktar riżorsi disponibbli għall-investiment fl-ekonomija ta' pajjiżna u t-titjib fil-qagħda tal-familji tagħna.

Tabella 5

IL-QAGHDA FISKALI 2006-2007

Lm'000

	2006 Attwali		2007 Approvat		2007 Rivedut	
Fond Konsolidat						
Dhul Totali		944,720		992,929		977,211
Dhul minn Taxxi	797,254		851,185		865,455	
Dhul iehor	147,466		141,744		111,756	
Nefqa Totali Rikurrenti		865,552		879,558		894,886
Spiża Rikurrenti	788,171		803,408		817,823	
Hlasijiet ta' Imghax	77,381		76,150		77,063	
Bilanc Rikurrenti	79,168		113,371		82,325	
Nefqa Kapitali		137,021		167,835		130,775
Nefqa Totali		1,002,573		1,047,393		1,025,661
(Żbilanc)		**(57,853)**		**(54,464)**		**(48,450)**
Finanzjament						
Hlas lura dirett ta' Self	(249)		0		0	
Kontribuzzjonijiet ghas-*Sinking Funds*	(11,227)		(9,902)		(9,902)	
Bilanc mis-*Sinking Funds* ta' Stokk Konvertit	12,459		4,200		4,200	
Bejgh ta' Assi	74,170	75,153	0	(5,702)	0	(5,702)
Bilanc / (Htiega ta' Self)		17,300		(60,166)		(54,152)
Self Barrani		0		0		0
Bilanc fl-1 ta' Jannar	(45,858)		(30,928)		(28,558)	
Self Lokali	0	(45,858)	50,000	19,072	50,000	21,442
Bilanc fil-31 ta' Dicembru		(28,558)		(41,094)		(32,710)
Aggustamenti E.S.A. '95		**3,122**				**11,247**
(Żbilanc) tal-Gvern Estiż	**(54,731)**				**(37,203)**	
Prodott Gross Domestiku	**2,157,380**				**2,295,867**	
(Żbilanc) Strutturali bhala % tal-Prodott Gross Domestiku	**-2.68%**				**-2.11%**	
(Żbilanc) tal-Gvern Estiż bhala % tal-Prodott Gross Domestiku	**-2.54%**				**-1.62%**	

Tabella 6

IL-QAGHDA FISKALI 2006 - 2010

Ewro '000

	2006 Attwali		2007 Rivedut		2008 Estimi		2009 Estimi		2010 Estimi	
Fond Konsolidat										
Dhul Totali		2,200,605		2,276,289		2,410,818		2,486,820		2,595,921
Dhul minn Taxxi	1,857,102		2,015,968		2,122,339		2,205,404		2,300,116	
Dhul Iehor	343,503		260,321		288,479		281,416		295,805	
Nefqa Totali Rikurrenti		2,016,194		2,084,524		2,150,843		2,189,785		2,218,043
Spiża Rikurrenti	1,835,945		1,905,015		1,968,453		2,005,066		2,032,858	
Hlasijiet ta' Imghax	180,249		179,509		182,390		184,719		185,185	
Bilanc Rikurrenti	184,411		191,765		259,975		297,035		377,878	
Nefqa Kapitali		319,172		304,623		328,403		306,933		317,661
Nefqa Totali		2,335,366		2,389,147		2,479,246		2,496,718		2,535,704
(Żbilanc) / Bilanc		**(134,761)**		**(112,858)**		**(68,428)**		**(9,898)**		**60,217**
Finanzjament										
Hlas lura dirett ta' Self	(580)		0		0		0		0	
Kontribuzzjonijiet ghas-*Sinking Funds*	(26,152)		(23,065)		(19,220)		(16,462)		(16,462)	
Bilanc mis-*Sinking Funds* ta'										
Stokk Konvertit	29,021		9,782		32,409		0		0	
Bejgh ta' Assi	172,770	175,059	0	(13,283)	0	13,189	0	(16,462)	0	(16,462)
Bilanc / (Htiega ta' Self)		40,298		(126,141)		(55,239)		(26,360)		43,755
Self Barrani		0		0		0		0		0
Bilanc fl-1 ta' Jannar	(106,820)		(66,522)		(76,194)		54,917		168,321	
Self Lokali	0	(106,820)	116,469	49,947	186,350	110,156	139,764	194,681	41,928	210,249
Bilanc fil-31 ta' Dicembru		(66,522)		(76,194)		54,917		168,321		254,004
Aggustamenti E.S.A. '95		**7,272**		**26,198**		**(1,868)**		**1,160**		**(738)**
(Żbilanc) / Bilanc tal-Gvern Estiż	**(127,489)**		**(86,660)**		**(70,296)**		**(8,738)**		**59,479**	
Prodott Gross Domestiku	**5,025,344**		**5,347,932**		**5,675,514**		**5,986,953**		**6,323,494**	
(Żbilanc) / Bilanc Strutturali bhala % tal-Prodott Gross Domestiku	**-2.68%**		**-2.11%**		**-1.21%**		**-0.17%**		**0.95%**	
(Żbilanc) / Bilanc tal-Gvern Estiż bhala % tal-Prodott Gross Domestiku	**-2.54%**		**-1.62%**		**-1.24%**		**-0.15%**		**0.94%**	

Jekk irridu niżguraw futur fis-sod għall-familji tagħna, din hija t-triq. Hekk biss jista' jkollna aktar riżorsi biex ninvestu u naqsmu mill-ġid li jinħoloq. Hekk nassiguraw li ma ngerxux l-investiment minħabba klima ta' inċertezza.

Tabella 7 tispjega kif il-Gvern qiegħed jipproġetta d-dħul tiegħu għal din is-sena.

Tabella 7: Rendikont tad-Dħul tal-Gvern fl-2007

> Il-ġbir mit-taxxa fuq id-dħul se jkun żdied b'31 miljun lira (€72.2 miljuni) u dak mill-kontribuzzjonijiet tas-sigurtà soċjali se jkun żdied b'14-il miljun lira fuq l-2006.
>
> Id-dħul mid-dwana u s-sisa se jkun żdied b'10 miljun lira (€23.3 miljuni). Taħt din il-kategorija, għalkemm qed jirriżulta li d-dħul li kien mistenni mis-sisa fuq is-sigaretti mhux se jimmaterjalizza kollu, id-dħul mis-sisa fuq il-petroleum se tiżdied bi 12-il miljun lira (€28 miljun) fuq l-2006, li parti minn din iż-żieda hija dovuta għal sisa tal-2006 li, iżda, daħlet fl-2007. Id-dħul mill-boll ukoll huwa mistenni li jiżdied bi 8 miljun lira (€18.6 miljuni), filwaqt li se jkun hemm aktar dħul mill-VAT fl-2007, meta mqabbel mad-dħul attwali tal-2006, b'ammont ta' 7 miljuni (€16.3 miljuni), liema ammont huwa ogħla mill-istima ta' dħul li konna għamilna oriġinarjament għall-2007. Il-Gvern se jdaħħal ftit aktar minn 3 miljun lira (€7 miljuni) mill-iSkema Speċjali ta' Reġistrazzjoni li ġiet imnedija din is-sena. Bħala dħul ta' fondi mill-Unjoni Ewropea, għalkemm id-dħul b'mod globali se jkun anqas fl-2007, minħabba l-kumpens finanzjarju ta' 44 miljun lira (€102.5 miljuni) li daħħalna għall-aħħar darba fl-2006, huwa mistenni li, fl-2007, se jkun hemm żieda fid-dħul mill-Fondi Strutturali u ta' Koeżjoni fuq l-2006, li permezz tiegħu se jkun ibbenefika pajjiżna bi proġetti u inizjattivi li qed jitwettqu.

Nixtieq nirrimarka li ż-żieda fid-dħul tixhed favur il-politika ekonomika u l-għaqal tal-Gvern. Wasalna hawnhekk minkejja li matul dawn l-aħħar żewġ Baġits ma daħħalna

ebda taxxa ġdida u s-sena li għaddiet naqqasna sostanzjalment l-*income tax*.

Għall-2008, il-Gvern qiegħed jipproġetta dħul ta' madwar 58 miljun lira (€135.1 miljuni) aktar minn din is-sena. Nirrepeti Mr. Speaker. Din iż-żieda mhux se tiġi minn xi taxxi ġodda. Se tiġi għaliex se jkun hawn aktar xogħol u aktar investiment.

Din is-sena, qed nistmaw li n-nefqa rikurrenti tal-Gvern tiżdied bi 28 miljun lira (€65.2 miljuni). L-akbar żidiet kienu fuq il-pensjonijiet u s-servizzi soċjali, li żdiedu b'miljun lira (€2.3 miljuni) fix-xahar. In-nefqa fl-edukazzjoni żdiedet b'4 miljun lira (€9.3 miljuni) u kważi 5 miljun lira (€11.6 miljuni) iżjed intefqu fl-ispiża rikurrenti fis-settur tas-saħħa.

In-nefqa rikurrenti għas-sena 2008 se titla' b'29 miljun lira (€67.5 miljuni), li minnhom 20 miljun (€46.6 miljuni) huma żidiet fil-pensjonijiet u l-benefiċċji soċjali. L-ispiża fil-qasam tas-saħħa mistennija tkun 6 miljun lira (€14-il miljun) ogħla minn dik għas-sena 2007. Se jitkompla l-proċess ta' trażżin ta' l-ispejjeż rikurrenti tal-amministrazzjoni tal-Gvern. Il-fondi allokati lid-diversi entitajiet, ħlief għall-MCAST u l-Università, mhux mistenni li jiżdiedu fuq l-2007.

Matul is-sena, irreġistrajna żieda mdaqqsa fl-investiment kapitali fl-oqsma tal-edukazzjoni, tal-ambjent u tal-agrikoltura kif ukoll infiq ta' madwar 41 miljun lira (€96 miljun) fi proġetti ffinanzjati mill-Ħames Protokoll Taljan u oħrajn ko-finanzjati mill-Unjoni Ewropea. Madanakollu, fl-2007 huwa mistenni li l-Gvern jonfoq 6 miljun lira (€14-il miljun) anqas mill-2006 prinċipalment minħabba t-12-il miljun (€28 miljun) anqas minfuqa fuq l-isptar Mater Dei.

Għas-sena d-dieħla, qed nistmaw nefqa ta' 10 miljun lira (€23.2 miljuni) aktar minn din is-sena minkejja nefqa ta' 14-il miljun (€32.6 miljuni) anqas fil-kapital marbut mal-isptar Mater Dei.

Tabella 8: Dejn Pubbliku

L-introduzzjoni tal-Ewro se toffri opportunitajiet kif ukoll sfidi ġodda għall-amministrazzjoni tad-dejn pubbliku. Jekk inkunu kapaċi nimplimentaw strateġiji tajba nistgħu nieħdu vantaġġ mill-fatt li d-dejn pubbliku se jkun denominat f'munita ewlenija nternazzjonali. Iżda biex dan iseħħ irridu nirristrutturaw id-dejn nazzjonali permezz ta' programm mifrux fuq medda ta' tliet snin li filwaqt li ma jżidx id-dejn nazzjonali bla bżonn, jemfasizza aktar il-ħruġ ta' *Stocks* milli s-self għal żmien qasir f'*Bills* tat-Teżor. Għaldaqstant se nfittxu medtodu biex innaqqsu l-frammentazzjoni tad-dejn fit-tul innifsu.

F'termini fiskali, u kif muri t'Tabella numru 9, li nitlob lill-Kamra tieħu bħala moqrija, se naraw id-dejn tal-Gvern Ġenerali bħala persentaġġ tal-Prodott Nazzjonali Gross jonqos minn 64.72 fil-mija fis-sena 2006 għal 52.93 fil-mija fis-sena 2010.

Fil-prattika, għalhekk, l-ammont ta' self ġdid kif inhu ndikat fl-Abbozz ta' Liġi li qiegħda tiġi ppreżentata ma dan id-diskors jirrifletti dan ir-ristrutturar kif spjegat hawn fuq.

Tabella 9

IL-BILANC TAD-DEJN TAL-GVERN

Ewro'000

	2006	2007	2008	2009	2010
Stocks tal-Gvern	2,617,400	2,733,869	2,920,219	3,061,463	3,103,287
Bills tat-Teżor	373,799	374,461	231,120	104,123	6,431
Self tal-*Ex-MDD, MSCL*	56,778	56,778	56,778	56,778	56,778
Self minn barra	127,718	122,108	114,527	107,703	100,881
EBU's	76,907	74,976	85,409	93,392	101,407
Dejn tal-Gvern (Inklużi EBU's)	**3,252,602**	**3,362,192**	**3,408,053**	**3,423,459**	**3,368,784**
Prodott Gross Domestiku	***5,025,344***	***5,347,932***	***5,675,514***	***5,986,953***	***6,323,494***
Dejn bhala % tal-Prodott Gross Domestiku	**64.72%**	**62.87%**	**60.05%**	**57.18%**	**53.27%**

Inkomplu Ninċentivaw ix-Xogħol u t-Tkabbir Ekonomiku

L-iżvilupp soċjali jiddependi fuq it-tkabbir ekonomiku. B'hekk pajjiżna jista' jibqa' jsostni l-edukazzjoni, is-saħħa u s-servizzi soċjali.

Il-Gvern jemmen li s-settur pubbliku għandu rwol ewlieni fl-iżvilupp ekonomiku. Irridu li naqqsu il-piż tal-amministrazzjoni pubblika fuq l-oqsma produttivi ta' pajjiżna. Matul is-sena d-dieħla, se ninsistu biex jitħaffef il-piż tas-settur pubbliku fuq l-oqsma produttivi b'madwar 6 fil-mija.

Il-Gvern se jagħmel riforma fis-sistema ta' taħriġ li jingħata lill-impjegati tas-settur pubbliku. Se niżviluppaw Ċentru għar-Riċerka u t-Taħriġ bi sħubija ma' l-Università. Dan iċ-Ċentru se jkun ukoll wieħed fejn issir riċerka dwar l-isfidi li pajjiżna jkun qiegħed jiffaċċja, bħal, ngħidu aħna, fil-qasam tas-saħħa, l-ekonomija u l-finanzi, l-edukazzjoni u l-ambjent. Qed nivvotaw is-somma ta' 40,000 lira (€93,100) bħala *seed capital* għat-tnedija immedjata tal-proġett.

Amministrazzjoni pubblika xierqa għandha vantaġġi ekonomiċi wkoll. F'dan il-kuntest il-Gvern għandu l-ħsieb li kif tagħlaq il-konsultazzjoni pubblika dwar il-*White Paper* dwar il-Libertà ta' l-Informazzjoni, iressaq il-liġi fil-Parlament.

Irridu nużaw parti sewwa mill-fondi li ksibna mill-Unjoni Ewropea biex noħolqu x-xogħol u nippreparaw lill-ħaddiema

tagħna biex ikunu f'pożizzjoni li jieħdu l-opportunitajiet ta' xogħol li jinħolqu.

Din is-sena, il-*Malta Enterprise* aċċettat 12-il proġett t'espansjoni minn ażjendi Maltin u internazzjonali stabbiliti f'Malta. Dawn it-12-il proġett se jkunu qed ifissru investiment ġdid ta' madwar 9 miljun lira (€21 miljun) fl-ekonomija Maltija u l-ħolqien ta' aktar minn 800 impieg ġdid.

Se naħdmu biex nilqgħu għaż-żieda fid-domanda għall-fabbriki. Se ninvestu 'l fuq minn 13-il miljun lira (€30.2 miljun) biex niżviluppaw 15,000 metru kwadru ġdid ta' spażju għal fabbriki f'Ħal-Far u 11,000 metru kwadru għal fabbriki fil-Mosta Technopark. L-ewwel minn dawn il-fabbriki jkunu lesti biex jilqgħu inkwilini ġodda fl-aħħar ta' l-2008.

Matul l-2008, se nintroduċu sensiela ta' inizjattivi taħt il-liġi l-ġdida għall-Promozzjoni ta' l-Industrija. Nistmaw li se nkunu qed ninvestu aktar minn 45 miljun Ewro (Lm19.3 miljun) f'għajnuna lill-industrija biex inkattru l-impiegi.

Fil-qafas tal-Politika għall-Industrija li ppublikajna fil-baġit tas-sena li għaddiet, se ninawguraw skemi t'inċentiv għar-riċerka u żvilupp. Se nġeddu l-iskemi tagħna t'għajnuna lill-investiment b'attenzjoni speċjali għal Għawdex. Se ntejbu l-iskemi li noffru lil min jeħtieġ finanzjament biex isaħħaħ l-investiment tiegħu b'rati vantaġġjużi. Se nagħtu attenzjoni speċjali wkoll lill-impriżi iż-żgħar biex inħajru aktar nies jaħdmu għal rashom. Se nlestu inizjattivi li jgħinu impriżi Maltin jiżviluppaw u jsibu klijentela ġdida barra minn Malta

u se nġeddu u naġġornaw l-iskemi li noffru biex ngħinu lill-impriżi jħarrġu lill-impjegati tagħhom.

Qed nivvotaw ukoll 2.3 miljun lira (€5.4 miljun) b'ko-finanzjament mill-Unjoni Ewropea biex inkomplu ntejbu taż-żoni industrijali għall-intrapriżi ż-żgħar biex dan is-settur ikompli jiżviluppa. Dan huwa settur importanti ħafna u li jiġġenera numru kbir ta' impiegi.

Nidejna l-pjan ta' villaġġ ġdid ta' l-artiġjanat f'Ta' Qali li se jilqa' fih mat-92 negozju, u li mistennija jiġġeneraw aktar minn 400 impieg. Dan huwa investiment ta' madwar 13-il miljun lira (€30.2 miljun) ko-finanzjati mill-Unjoni Ewropea.

Illejla se nivvutaw is-somma rekord ta' 16.8 miljun lira (€39.1 miljun) fis-settur tat-turiżmu. Qed nivvotaw 10 miljun lira u nofs (€24.5 miljun) biex l-Awtorità Maltija għat-Turizmu tkompli bil-ħidma tagħha. Iż-żieda ta' żewġ miljun lira u nofs (€5.8 miljun) hija maħsuba biex tkompli tappoġġja l-linji tal-ajru *low cost*, biex isir reklamar aktar intensiv u biex nappoġġjaw lit-tour operators.

Qed jiġu allokati wkoll 'il fuq minn 5 miljun lira (€11.6 miljun) għal titjib fil-prodott turistiku, inkluż investiment fil-faċilitajiet ta' siti storiċi, żvilupp tal-bajjiet, inkluż il-proġett ta' Buġibba.

Il-Korporazzjoni għax-Xogħol u t-Taħriġ se tkompli l-programm estensiv ta' taħriġ għal matul il-ħajja. Se tingħata għajnuna f'forma ta' għotja li tista' tlaħħaq sa 60 fil-mija tal-paga minima nazzjonali biex persuni żvantaġġjati jintegraw ruħhom fid-dinja tax-xogħol. Se jinbeda programm ieħor ta'

taħriġ għal min hu qiegħed. Programm ieħor hu ntiż biex iż-żgħażagħ tagħna, u speċjalment dawk li jitilqu l-iskola kmieni, itejbu l-prospetti tagħhom fil-qasam tax-xogħol. Se jinbeda programm bl-iskop li jgħin l-impieg għan-nisa u li jippromwovi l-ugwaljanza bejn is-sessi kif ukoll il-bilanċ bejn ix-xogħol u l-ħajja tal-familja. Flimkien mal-għaqdiet mhux governattivi, se ssir ħidma sabiex nilħqu ċerti kategoriji ta' nies li huma soċjalment esklużi, inħarrġuhom kif ikun hemm bżonn u b'hekk intejbulhom l-opportunitajiet tagħhom fis-suq tax-xogħol. Qed nivvutaw miljun u nofs lira (€3.5 miljun) għal dawn il-programmi.

Hemm il-ħsieb li tiddaħħal skema fejn persuni li jkunu qiegħda fit-tul jiġu allokati f'postijiet tax-xogħol għal perjodu ta' tliet xhur ma' kumpaniji privati. Dawn se jaħdmu sa massimu ta' 30 siegħa fil-ġimgħa u l-Gvern se jikkontribwixxi sa 75 fil-mija tal-paga minima nazzjonali.

Parti mill-miljuni li qed jiffranka pajjiżna mis-sussidji li kienu jmorru f'ażjendi tal-Gvern falluti qed nużawhom biex nixprunaw l-ekonomija u nagħtu dawn l-inċentivi lil min jaħdem:

1. Se nkomplu bir-riforma tat-taxxa tad-dhul li bdejna tnax-il xahar ilu biex nippremjaw lil min jahdem, kif se nispjega aktar tard;
2. Mill-1 ta' Jannar li ġej, il-Gvern se jħallas l-ewwel sena bolla ta' kull min għandu 'l fuq minn 45 sena u li jkun ilu qiegħed 5 snin, u jakkwista liċenzja tan-negozju biex jibda jaħdem għal rasu;

3. Biex tiżdied il-flessibilità fis-suq tax-xogħol, se jitwaqqaf reġistru għal min qed ifittex ix-xogħol fuq bażi *part-time* biss. ;

4. Is-sistema ta' reġistrazzjoni ta' nies qiegħda se tinbidel biex tinċentivahom jieħdu opportunitajiet ta' xogħol temporanju. Dan billi ma jitilfux l-prijorità ta' reġistrazzjoni u li terġa' tiġi kkreditata l-bolla meta jispiċċa x-xogħol temporanju;

5. Mill-1 ta' Jannar, il-*leave* tal-maternità mħallas se jiżdied b'ġimgħa oħra għal 14-il ġimgħa. L-ispiża għal din il-ġimgħa żejda se tinġarr mill-Gvern permezz ta' kreditu għall-kontribuzzjoni tas-sigurtà soċjali mħallsa minn min iħaddem. Dawk in-nisa li huma intitolati għall-benefiċċju tal-maternità, se jiżdidilhom il-benefiċċju b'ġimgħa oħra għal 14-il ġimgħa.

Konvinti li dawn il-miżuri kollha se jkomplu jsaħħu l-ekonomija u joħolqu aktar postijiet tax-xogħol u xogħol aħjar.

Għawdex Gżira ta' Potenzjal u Opportunitajiet Uniċi

Mr. Speaker,

Illejla se nħabbar żieda ta' miljun lira u nofs (€3.5 miljun) fin-nefqa f'Għawdex biex insostnu il-familji Għawdxin fl-impenn tagħhom li joħorġu l-potenzjal u l-opportunitajiet uniċi ta' din il-Gżira.

Illejla se nħabbar miżuri u proġetti li jkomplu joħolqu x-xogħol, isebbħu l-ambjent, jippremjaw l-inizjattiva, u jtejbu l-prodott turistiku, kulturali u artistiku Għawdxi.

Mr. Speaker,

Għawdex illum huwa l-Għawdex li qed isawwar il-Viżjoni 2015 u jissawwar minn din il-Viżjoni. Fil-Viżjoni tal-poplu Malti u Għawdxi, li jeċċella fl-edukazzjoni, fis-saħħa, fis-servizzi finanzjarji, fl-industrija speċjalizzata, f'turizmu ta' kwalita', u fl-IT, hemm id-dimensjoni Għawdxija. Għawdex huwa wkoll element essenzjali tal-Vizjoni 2015. Nemmnu f'Għawdex b'riżorsi umani ta' kwalità, b'ambjent naturali, pajsaġġ u wirt kulturali uniċi, destinazzjoni turistika distinta, komunità li toffri servizzi soċjali u mediċi mill-aqwa, soċjetà fejn il-persuna u l-kwalità tal-ħajja huma fiċ-ċentru ta' kull żvilupp. Nemmnu f'Għawdex li qed jinbidel kuljum minn reġjun żvantaġġjat għal gżira b'potenzjal u opportunitajiet uniċi.

Il-familji Għawdxin se jgawdu minn dak kollu li qed inħabbar f'dan il-Baġit fl-edukazzjoni, fis-saħħa, fix-xogħol, u oqsma oħra. Imma ma nistgħux inħarsu lejn Għawdex mill-lenti ta'

Malta biss. Il-progress soċjali u ekonomiku miksub f'Għawdex s'issa huwa frott ta' tmexxija li għarfet li ma tistax tmexxi lil din il-gżira daqs li kieku kienet biss distrett f'Malta.

Mr. Speaker

Il-Gvern immexxi minni, fl-aħħar tliet snin, emmen bis-sħiħ fil-kapaċita' tal-familji Għawdxin. Kien hemm min beża' li mas-sħubija fl-EU Għawdex ser jiġi miknus mill-mappa. Dan ma seħħx. Anzi ġara l-kuntrarju. Rajna lil Għawdex igawdi minn żvilupp kbir kif spjegat f'Tabella 10.

Tabella 10: Proġetti f'Għawdex wara s-sħubija fl-Unjoni Ewropea

Toroq ġodda, impjant għat-trattament tad-dranaġġ, proġetti għall-avvanz ta' l-industrija tad-*diving*, estenzjoni taċ-Ċentru għall-Arti u Snajja, skemi u korsijiet mill-ETC, korsijiet miċ-Ċentru ta' Universita u miċ-Ċentru għall-Arti u Snajja, diversi skemi, progetti u opportunitajiet ta' żvilupp personali, titjib qawwi fl-Isptar Ġeneral t'Għawdex u fl-iskejjel, u titjib sostanzjali fil-mużew prinċipali.

Dan is-suċċess kien possibbli għax ma mxejniex waħedna. Ħdimna flimkien mas-soċjeta' ċivili f'Għawdex, mal-*Gozo Business Chamber*, il-*Gozo Tourism Association*, mal-Assoċjazzjoni ta' l-Organizzazjonijiet mhux Governattivi, il-koperattvi fil-qasam ta' l-agrikoltura, il-Kunsilli Lokali u oħrajn. Dawn ilkoll għenu biex jintagħzlu l-aħjar proġetti għal Għawdex u biex dawn jitwettqu. Filwaqt li nirrikonoxxi u nirringrazzja s-sehem ta' dawn l-organizzjonijiet fit-tmexxija t'Għawdex f'dawn l-aħħar tliet snin, il-Gvern sema' ukoll dak li qalu fil-preparament ta' dan il-Baġit.

Il-Gvern jemmen li dan kollu huwa biss il-bidu. Baqgħalna ħafna x'nagħmlu flimkien.

Mr. Speaker

It-tranżizzjoni ekonomika ta' Malta ġrat f'Għawdex ukoll. Il-problemi ta' kompetittività minħabba l-insularità ta' Malta laqtu aktar lil Għawdex. Kien jeħtieġ ħsieb ġdid u ideat ġodda biex l-ekonomija Għawdxija tingħata spinta ġdida.

Irfinajna l-prijoritajiet tagħna għal Għawdex u rrijaffermajna sett ta' prinċipji ċentrali għall-politika tagħna għal Għawdex.

Tabella 11: Prinċipji Ċentrali tal-Politika għal Għawdex

L-ewwel, li s-sehem Għawdxi fl-attività ekonomika ta' Malta għandu fejn jikber u dan għandu jitkattar b'mod li jkun sostenibbli u konsistenti. It-tieni, li Għawdex għandu jkun aċċessibbli u għandu jitneħħa jew ikun ikkumpensat kull żvantaġġ fiżiku għall-fatt li Għawdex hu gżira għalih. It-tielet, li t-turiżmu għandu jibqa' attività ekonomika ewlenija tal-gżira u allura, anke għal dan il-fatt biss – apparti ħafna raġunijiet oħra – s-sostenibbiltà ambjentali u l-preżervazzjoni tas-sbuħija tal-gżira huma essenzjali.

Tul is-sena li għaddiet, f'Għawdex sar ħafna xogħol kif deskritt f'tabella 12.

Tabella 12: Il-Ħidma tal-Gvern f'Għawdex matul l-2007 fil-Qosor

Matul din is-sena l-Gvern ħadem u investa bis-sħiħ fit-tisħiħ ta' l-ekonomija, l-infrastruttura u l-kwalità tal-ħajja f'Għawdex. Allokajna s-somma rekord ta' madwar 5 miljun lira (€11.6 miljun) għall-proġetti kapitali f'Għawdex.

Aktar minn 430 Għawdxi bbenefika b'mod dirett minn skemi u korsijiet li saru speċifikament għal Għawdex permezz ta' fondi ta' l-Unjoni Ewropea u l-Gvern Malti tul din is-sena.

L-avvanzi kbar li għamilna fl-IT għamluha possibbli biex niżviluppaw l-opportunitjiet ġodda ta' xogħol f'Għawdex għall-ħaddiema tal-Gvern f'xogħol amministrattiv. Diversi taqsimiet ġew trasferiti għal Għawdex tul din is-sena.

Marbut mal-qasam ta' l-impiegi, l-Gvern lesta l-bini ta' l-ewwel *Crafts Incubation Centre* għal Għawdex.

L-ekonomija ta' Għawdex tiddependi b'mod sostanzjali fuq l-andament ta' l-industrija turistika. Din is-sena rajna mhux biss riżultati pożittivi fejn jidħol in-numru ta' turisti li żaru u, aktar importanti minn hekk, li qagħdu f'Għawdex, imma rajna wkoll aktar proġetti u inizjattivi mwettqa mill-Gvern flimkien mal-privat bil-għan li l-prodott turistiku ta' Għawdex ikompli jitjieb.

1 It-terminal tal-passiġġieri fl-Imġarr, Għawdex, tlesta u għandu jiġi inawgurat fil-ġimgħat li ġejjin;

2 Lestejna l-proġett marbut ma' l-industrija tad-*diving*, dak ta' l-immodernizzar tal-Mużew ta' l-Arkeoloġija u t-twaqqif ta' Ċentru temporanju għall-Viżitaturi fil-Ġgantija;

3 Nidejna proġett ta' master plan għaċ-Ċittadella. Fl-istess żmien wettaqna xogħlijiet ta' restawr fiċ-Ċittadella;

4 Nidejna kompetizzjoni għal disinn għaż-"Żewwieqa Waterfront";

5 Sar ix-xogħol ta' ppjanar fuq il-proġett tal-Villa Rundle;

6 Investejna 40,000 lira (€93,200) f'għajnuna finanzjarja lill-għaqdiet, kunsilli lokali jew entijiet oħra biex jorganizzaw attrazzjonijiet kulturali, b'emfasi fuq ix-xhur tax-xitwa. Dan l-investiment flimkien ma' dawk organizzati mill-Gvern bħal "Lejlet Lapsi Notte Gozitana" wassal biex kellna sena *record* f'attivitajiet soċjali u kulturali f'Għawdex.;

7 Fl-istess ħin, ħloqna skemi mill-Gozo Channel li nċentivaw il-vjaġġ lejn Għawdex, kif ukoll investejna fir-reklamar ta' Għawdex b'riżq it-turiżmu domestiku; u

8 Dan kollu, flimkien mad-diversi inizjattivi li ħadet il-Gozo Channel, għenu biex kellna suċċess fin-numru tat-turisti Maltin u barranin li żaru u qagħdu f'Għawdex.

Fl-Isptar Ġenerali t'Għawdex, immodernizzajna l-iswali ġenerali tan-nisa u ta' l-irġiel kif ukoll is-sala ta' l-ikel.

Inbeda x-xogħol fuq il-bini ta' skola sekondarja ġdida għas-subien, li tinkludi wkoll parkeġġ taħt l-art u faċilitajiet sportivi għall-użu anke mill-komunità. Dan huwa proġett ta' 3 miljun lira (€7 miljun).

Saru diversi proġetti ta' mmodernizzar u bini ta' faċilitajiet ġodda fl-iskejjel primarji ta' Għajnsielem, Nadur, Victoria, Xewkija u Żebbuġ, fl-iskola sekondarja tal-bniet Agius de Soldanis u fiċ-Ċentru għal Studji Ogħla Sir Mikelanġ Refalo.

Investejna bil-kbir fl-ambjent t'Għawdex. Mhux biss issoktajna bit-twettieq tal-proġett ta' immaniġġjar tad-Dwejra, il-Master Plan tad-Dranaġġ, il-bini ta' *pumping station* fin-Nadur, u l-bini ta' l-Impjant għat-Trattament tad-Dranaġġ f'Ras il-Ħobż, imma investejna f'sistema ta' pannelli solari għall-produzzjoni ta' l-elettriku li jifformaw dak li hu l-ikbar impjant ta' enerġija rinnovabbli fil-gżejjer Maltin u li qiegħed jiġġenera enerġija li tintuża miċ-Ċentru Amministrattiv tal-Ministeru għal Għawdex.

Mr. Speaker,

Ix-xogħol kollu li twettaq s'issa, il-finanzi fis-sod għal pajjiżna, il-viżjoni ċara li għandna għal Għawdex, ix-xewqat li qasmu magħna l-familji u l-għaqdiet Għawdxin, wassluna għal dan il-programm.

Matul is-sena d-dieħla se nkomplu diversi proġgetti u programmi u nniedu oħrajn ġodda:

1. L-ETC se tniedi korsijiet u inizjattivi ġodda għall-iżvilupp tar-riżorsi umani, l-aktar dawk li qed ifittxu x-xogħol. ;

2. L-iskemi ta' l-ETC li jagħtu taħriġ, għajnuna teknika u *grants* biex persuna bla xogħol tibda taħdem għal rasha se jkollhom benefiċċji speċjali u addizzjonali għall-Għawdxin;

3. L-Iskema ta' Għajnuna għall-Impieg f'Għawdex, *Gozo Employment Aid Scheme*, tnediet din is-sena bl-iskop li tinċentiva l-ħolqien ta' l-impiegi f'Għawdex billi tiffinanzja parti sostanzjali mill-ispejjez ta' min jimpjega persuna bla xogħol. S'issa din l-iskema ma ħallietx ir-riżultati mixtieqa. Għalhekk din l-iskema ser titwessa billi jitneħħa l-minimu ta' ħames impiegi ġodda biex tikkwalifika għall-għajnuna;

4. Ser jitkompla t-trasferiment ta' aktar xogħol amministrattiv tal-Gvern lejn Għawdex;

5. Il-Gvern ser jibni Ċentru ta' *Back Office* ġdid biex jiżdied il-potenzjal ta' Għawdex li joffri opportunitajiet ġodda f'dan it-tip ta' xogħol;

6. Jitkompla u jitlesta l-proġett tat-*Training Hotel* fil-Qala;

7. Ser jitkompla l-bini ta' l-Iskola Sekondarja Ġdida tas-subien, it-titjib fl-iskejjel u fiċ-Ċentru ta' l-MCAST fix-Xewkija;

8. Fl-Isptar t'Għawdex, se tiġi żviluppta Taqsima tar-Radjoloġija u tiġi mgħammra wkoll t-tieni sala ta' l-operazzjonijiet moderna;

9. Se jkompli l-investiment fil-qasam tal-biedja u s-sajd f'Għawdex bit-tkomplija tal-proġett tal-biċċerija u bix-xiri ta' friżi għall-użu mis-sajjieda Għawdxin;

10. Se ssir it-tieni parti ta' Triq l-Imġarr, il-bini mill-ġdid ta' Triq Ta' Pinu u Triq ix-Xlendi bil-fondi Ewropej, filwaqt li b'fondi nazzjonali jitkompla l-programm ta' titjib ta' toroq arterjali u residenzjali;

11. Il-Gvern se jerga' jinvesti 40,000 lira (€93,200) fl-organizzazzjoni ta' attivitajiet soċjali u kulturali f'Għawdex;

12. Fix-Xlendi se jinbnew faċilitajiet biex Għawdex ikun jista' igawdi mill-waqfa ta' Cruise Liners.

13. Jitlesta l-proġett ta' rijabilitazzjoni ta' Gnien Villa Rundle fir-Rabat;

14. Jinbeda l-proġett ta' rijabilitazzjoni tax-Xatt taż-Żewwieqa u l-Port l-Antik ta' l-Imġarr;

15. Il-Gvern ser iniedi programm biex iż-żewġ teatri f'Għawdex jkunu jistgħu jintużaw għal konferenzi matul is-sena kollha. Dan għandu jkompli jtejjeb il-prodott turistiku f'Għawdex;

16. Il-Heritage Malta se tkompli bil-proġett ta' konservazzjoni tat-Tempju tal-Ġgantija u l-inħawi bl-iskop li nagħmlu mix-Xagħra ċentru turistiku nazzjonali marbut mal-prejistorja ta' Għawdex u Malta;

17. Se jinbeda il-proċess biex f'Għawdex jitwaqqaf mużew ta' arti moderna u kontemporanja ta' livell nazzjonali;

18. Se nkomplu bir-rijabilitazzjoni tal-miżbla tal-Qortin kif ukoll proġetti relatati mal-immaniġjar ta' l-iskart solidu;

19. Il-Gvern se jivvota kwart ta' miljun lira f'inizjattivi ġodda ta' afforestazzjoni, rijabilitazzjoni ta' widien, immaniġġjar ta' l-ambjent Għawdxi. Dan il-proġett, permezz tal-Environmental Landscapes Consortium, għandu joħloq 50 impieg ġdid f'Għawdex u, se jwassal għal qabża oħra fil-kwalità fid-dehra ta' Għawdex; u

20. Il-Gvern se joffri art lil istituzzjonijiet edukattivi ta' reputazzjoni internazzjonali li jkunu interessati jiżviluppaw *campus* tagħhom ġewwa Għawdex u jipprovdu programmi edukattivi primarjament indirizzati lejn studenti internazzjonali.

Mr. Speaker,

Nixtiequ nagħmlu ħafna aktar għal Għawdex. Qed nagħmlu dak kollu possibbli fil-limiti ta' dan il-Baġit.

Minix kuntent bil-livell tal-qagħad f'Għawdex. Minkejja l-miljuni li poġġejna f'għajnuna għal investiment f'Ghawdex, xorta għad m'hemmx l-iżvilupp li nixtieq nara. Ma nikkuntetawx ruħna li ahna fl-istess livell ta' nies qiegħda f'Għawdex bħalma konna għaxar snin ilu. Irridu naraw f'Għawdex l-istess suċċess li rajna f'Malta f'dawn l-aħħar snin.

Determinati li naslu. Anzi, ċerti li naslu. Ngħid ċerti, għax il-poplu Għawdxi huwa poplu ħawtiel. Għax nemmnu fil-Viżjoni li l-poplu Għawdxi għandu għalih innifsu. Għax qed inpoġġu 85 miljun ewro (Lm36.5 miljun) mill-fondi ta' l-Unjoni Ewropea għall-iżvilupp ta' Għawdex sas-sena 2015.

L-istabilità ekonomika u fiskali li ġibna f'pajjiżna rridu nsarfuha fit-titjib tal-kwalità tal-ħajja tal-familji Għawdxin kollha. Anke l-familji Għawdxin jistgħu jħarsu 'l quddiem fis-sod.

Dan hu l-Għawdex taghna. Dan hu l-Għawdex li rridu ngħaddu lil uliedna.

L-Edukazzjoni: Pilastru Ewlieni fil-Politika tal-Gvern

Mr Speaker,

L-edukazzjoni hija fil-qalba ta' l-isforzi tagħna biex il-Maltin kollha jseddqu l-personalità sħiħa tagħhom, biex il-Maltin kollha jiżviluppaw it-talenti tagħhom, u biex il-Maltin kollha jkunu kapaċi jaħtfu l-opportunitajiet ta' xogħol ġodda li qed inġibu lejn pajjiżna.

Fl-2005, bdejna billi smajna lil kull min hu nvolut u flimkien tlaqna fuq ir-riforma "Biex Uliedna Jirnexxu Lkoll". Matul is-sena li għaddiet ħloqna b'liġi il-bażi għar-riforma u bdejna l-kulleġġi. Din is-sena għalaqna l-ftehim ma' l-għalliema, permezz tal-*union* tagħhom l-MUT, dwar ir-riforma fil-qasam ta' l-edukazzjoni li jinkludi 70 miżura. Irridu li sa l-2015 Malta tkun rikonoxxuta bħala ċentru ta' servizzi edukattivi ta' kwalità li jattira lejn xtutna numru akbar ta' studenti barranin fil-livelli ta' edukazzjoni avvanzata u ogħla.

Dan kollu b'għan wieħed: li niżguraw ġejjieni fis-sod għal uliedna.

Bini u Mmodernizzar ta' Skejjel

Wettaqna xogħol kbir ta' manutenzjoni, estensjonijiet, bini ta' diversi swali u mmodernizzar f'40 skola f'Malta u Għawdex. Qed nistmaw li din is-sena se nkunu investejna s-somma ta' 5.6 miljun lira (€13 miljun)..

Tabella 13: Investiment Kapitali fl-Edukazzjoni matul l-2007

Lestejna l-iskola sekondarja ġdida f'Ħal Qormi u bdiet tintuża miż-żgħażagħ tagħna. Fl-istess ħin, ix-xogħol fuq l-iskola ġdida tas-sekondarja għas-subien f'Bormla jinsab fi stadju avvanzat. Bdejna wkoll ix-xogħol fuq skola oħra ġdida tas-sekondarja għas-subien f'Għawdex. Komplejna nsaħħu, inkabbru u ntejbu l-edukazzjoni avvanzata u ogħla. Wara investiment ta' 600,000 lira (€1,397.6 miljun) fl-iSkola Sekondarja Ogħla Giovanni Curmi fin-Naxxar fejn irdoppjajna l-kapaċità ta' din l-iskola, din is-sena se nlestu l-immodernizzar tal-faċilità sportiva ta' din l-iskola. Apparti dak li vvutajna fl-Estimi għal din is-sena, f'nofs is-sena l-Gvern għadda 400,000 lira oħra (€931,700) lill-Università biex isiru numru ta' inizjattivi u programmi, fosthom it-twaqqif tal-Fakultà tat-Teknoloġija ta' l-Informazzjoni u l-Komunikazzjoni. Din is-sena, il-Gvern approva wkoll il-*Masterplan* għall-iżvilupp ta' *campus* ġdid għall-MCAST b'investiment ta' 50 miljun lira (€116.5 miljun) mifrux fuq numru ta' snin. Lestejna l-bini l-ġdid għall-Istitut għas-Servizzi fil-Komunità ta' l-MCAST. Waqqafna l-Kummissjoni Nazzjonali għall-Edukazzjoni Ogħla. Saret ukoll ħidma importanti mill-Kunsill Malti għall-Kwalifiki biex nibnu għodda siewja ħafna għaż-żgħażagħ u l-ħaddiema tagħna fiċ-ċertifikazzjoni tal-kwalifiki u l-esperjenza tagħhom.

Miżuri għal Tagħlim Aħjar

Iżda, is-suċċess fl-edukazzjoni ma jitkejjilx biss mill-faċilitajiet li jeżistu jew jinbnew. Il-mod u l-kwalità ta' kif isir it-tagħlim huma daqstant importanti. Din is-sena komplejna ninsġu aktar skejjel f'Kulleġġi u l-ħolqien ta' *network* ta' l-iskejjel speċjali li jwasslu f'esperjenza edukattiva aħjar u aktar inklussiva għat-tfal u ż-żgħażagħ tagħna. Qed ninvestu aktar fit-taħriġ ta' l-għalliema wkoll. Hawn nixtieq nirringrazzja lill-għalliema tagħna. Grazzi għall-impenn tagħkom fl-

edukazzjoni ta' uliedna. Intom qed tagħtu lill-uliedna u lill-familji tagħna ċ-ċavetta għal futur isbaħ u fis-sod.

Il-Ħidma Tagħna għas-Sena 2008

Qed inpoġġu s-somma rekord ta' 102 miljun lira (€237.5 miljun) biex matul l-2008 insaħħu l-familji tagħna permezz ta' l-edukazzjoni b'9 miljun lira (€21 miljun) aktar minn dak li mistenni nonfqu din is-sena.

Għal darb'oħra qed nallokaw 13-il miljun lira (€30.3 miljun) għall-iskejjel tal-Knisja, u 8.3 miljuni (€19.3 miljun) għall-istipendji lil aktar minn 15,000 student.

Aktar Miżuri fl-Edukazzjoni Obbligatorja

Matul is-sena d-dieħla se nkomplu nsaħħu l-edukazzjoni għal dawk li huma taħt is-16-il sena. Fis-sentejn li għaddew, introduċejna l-ewwel seba' Kulleġġi ta' l-iskejjel ta' l-Istat; matul is-sena d-dieħla se nwaqqfu l-aħħar tliet Kulleġġi. B'hekk inkunu insiġna l-113-il skola tal-Gvern f'għaxar Kulleġġi. L-iżvilupp edukattiv ta' uliedna se jissaħħaħ.

Irridu nkomplu nimplimentaw r-rakkomandazzjonijiet tar-Rapport Spiteri dwar l-Edukazzjoni Nklussiva għall-Persuni b'Diżabilità. Dawn ikunu implimentati fil-kuntest tal-politika edukattiva tal-Gvern.

Matul is-sena d-dieħla se ntejbu l-kwalità tal-*kindergartens*, u tat-tagħlim fil-livell primarju u sekondarju. Se nieħdu miżuri favur it-tisħiħ ta' l-iżvilupp professjonali ta' l-għalliema tagħna. Se nsaħħu l-programm tal-verifika tal-kwalità tat-

tagħlim u nintroduċu sistema ta' assessjar kontinwu. Se nwettqu pjan għat-tiġdid tas-sistema ta' l-edukazzjoni inklussiva. Se niżviluppaw programm ta' wara l-ħin ta' l-iskola biex ikompli jgħin lil uliedna jiżviluppaw. Se nibdew servizzi ta' appoġġ fil-qasam ta' *counselling, career guidance, psychological services* u *social work.*

Uliedna huma l-mimmi ta' għajnejna. Huma l-qalba tal-familja tagħna. Irridu l-aħjar għalihom. Irridu nagħtuhom l-aqwa futur. Hekk għamilna u hekk se nkomplu nagħmlu.

Skejjel Ġodda u Isbaħ

Qed nipproġettaw li s-sena d-dieħla ninvestu mas-6 miljun lira (€14 miljun) oħra f'bini u mmodernizzar ta' skejjel permezz tal-Fondazzjoni għall-Iskejjel ta' Għada.

Sa bħal-lum sena, is-subien tal-Kottonera se jżanżnu l-iskola sekondarja ġdida li qed nibnu fuq Tal-Verdala. It-tfal t'Għawdex se jibdew jużaw l-ewwel fażi ta' l-iskola l-ġdida sekondarja tas-subien. Ftit ġimgħat oħra se nibdew nibnu skola primarja f'Pembroke. Qed nistennew il-permessi biex nibdew ix-xogħol fuq skola sekondarja oħra ġdida fil-Mosta. Se nlestu l-estensjoni fl-iskola sekondarja tal-bniet fl-Imrieħel, kif ukoll s-sala fl-iskola primarja ta' Marsaxlokk. Se nkomplu nimmodernizzaw il-*Junior Lyceum* tas-subien fil-Ħamrun.

e-Learning

Irridu li t-tfal fl-iskejjel primarji u sekondarji tagħna jitgħallmu bl-aktar teknoloġija moderna. Se nbiddlu l-*computers* li hemm fil-klassijiet u nipprovdu aktar *computers,*

projectors u *interactive whiteboards*. Se ndaħħlu mezzi biex l-istudenti jkollhom aċċess għal materjal ta' tagħlim ta' kwalità għolja mill-iskola u mid-dar. Ma' dan se naħsbu għall-materjal u taħriġ ta' kwalità għall-għalliema. Se nagħtu wkoll il-possibilità lill-ġenituri li jsegwu mill-qrib il-progress ta' uliedhom. Sa l-aħħar ta' l-2008, aktar minn 57,000 student fl-iskejjel primarji u sekondarji tagħna se jgawdu minn din it-teknoloġija ġdida.

Edukazzjoni Avvanzata u Ogħla

Irridu li sa l-2015, 85 fil-mija taż-żgħażagħ li jagħlqu sittax-il sena jkomplu l-edukazzjoni.

Il-Gvern qed jalloka 5 miljun u tliet mitt elf lira (€12.3 miljuni) f'investiment kapitali għall-Università u 5 miljun u mitejn elf lira (€12.1 miljun) għall-MCAST. Fost il-proġetti ġodda ta' l-Universita' insibu il-fakultà ġdida tat-Teknoloġiji ta' l-Informazzjoni u l-Komunikazzjoni, laboratorji ta' l-inġinerija, il-kimika, u l-bijoloġija; u l-estensjoni fil-bini tal-*Junior College*, fejn issa lħaqna it-3,000 student. Numru minn dawn il-proġetti se jkunu ko-finanzjati ukoll mill-Unjoni Ewropea.

Inżid li l-vot rikurrenti ta' l-Università li għal din is-sena se jkun ta' 1.2 miljun lira (€2.8 miljuni) aktar minn dak li vvutajna s-sena li għaddiet. B'hekk l-Università tkompli ssostni numru ta' korsijiet ġodda li se tiftaħ.

Meta ħloqna l-MCAST, il-Gvern bagħat messaġġ qawwi ta' fiduċja fil-kapaċità taż-żgħażagħ u l-ħaddiema Maltin. Irridu nagħtu lill-poplu tagħna l-għodda biex jaħtfu l-opportunitajiet kollha li għandhom quddiemhom.

Mr. Speaker, għad fadlilna ħafna iżjed x'nagħmlu. Lestejna il-*Master Plan tal-campus* ta' l-MCAST f'Raħal Ġdid u ressaqna l-pjanijiet quddiem il-MEPA. Qed nallokaw miljun lira (€2.3 miljuni) ħalli s-sena d-dieħla nibdew ix-xogħol. Se nimmodernizzaw numru ukoll ta' laboratorji u *workshops* ta' l-MCAST f'Malta u f'Għawdex. Qed inżidu wkoll 800,000 lira (€1.9 miljuni) fil-vot rikurrenti ta' l-MCAST.

Investejna aktar minn miljun lira (€2.3 miljuni) fis-sħubija tagħna ma' ċentri ta' taħriġ privati ta' l-IT li qed joffru varjetà ta' madwar 60 ċertifikat li jvarja minn diploma sa *Masters degree* ta' Universitajiet barranin. Bħalissa hemm 670 persuna li qed igawdu minn dan il-benefiċċju. Dan jikkumplimenta l-provvista ta' studenti u gradwati li qed jipprovdu l-MCAST u l-Università.

Għat-tielet sena konsekuttiva, il-Gvern qed jivvota somma oħra ta' 200,000 lira (€465,900) biex jingħataw f'boroż ta' studju f'livell ta' *Masters* u Ph.D permezz tal-*Malta Government Scholarship Scheme*.

F'dan l-isfond ma nistax ma nsemmix ukoll l-inizjattiva *myPotential II*. Irduppjajna l-investiment li għamilna biex inħarrġu mijiet ta' nies li jridu javvanzaw l-istudji tagħhom fit-teknoloġija u jilħqu l-potenzjal veru tagħhom. Bil-krediti fiskali li tajna, kull min studja f'korsijiet privati tat-teknoloġija spiċċa ħa lura kull ma ħallas. L-iskema kienet, u hi miftuħa wkoll, għal min iħaddem biex ikompli jħarreġ lill-impjegati tiegħu.

Għoti ta' l-Istipendju lil Studenti Maltin Residenti f'Malta li iżda qed jagħmlu Kors għall-Ewwel *Degree* Universitarju Barra l-Pajjiż

Issa li qegħdin fl-Unjoni Ewropea, l-opportunitajiet ta' tagħlim f'istituzzjonijiet ta' edukazzjoni f'livell universitarju kibru u jistgħu jintlaħqu minn ħafna aktar Maltin milli qatt qabel. Inqisu li wasal iż-żmien li ngħinu wkoll liż-żgħażagħ tagħna li, għal diversi raġunijiet, jagħżlu li jmorru barra biex jistudjaw għall-ewwel grad universitarju tagħhom. Għalhekk, wara konsultazzjoni mal-Kummissjoni Nazzjonali għall-Edukazzjoni Ogħla, se noħolqu skema li, mis-sena akkademika li jmiss, taħseb għal għajnuna lill-istudenti li jmorru jistudjaw barra għall-ewwel grad.

Sports

Komplejna nżidu u ntejbu l-faċilitajiet sportivi pubbliċi. Ix-xogħol fuq il-kumpless sportiv reġjonali f'Ħal Kirkop huwa avvanzat u mistenni jkun lest minn kollox sa Ġunju li ġej. Sa l-aħħar tas-sena se jkunu tlestew tliet grawnds oħra b'terf artifiċjali fi skejjel f'Ħal Qormi, il-Ħamrun u n-Naxxar. Se nibdew ix-xogħol fuq il-faċilità sportiva f'Ħal Luqa. Il-Kunsill Malti għall-Isport ippubblika l-iStrateġija Nazzjonali għall-iSport għat-tliet snin li ġejjin.

Għall-2008, il-Gvern qed jalloka direttament lill-Kunsill Malti għall-iSport is-somma ta' 1.5 miljun lira (€3.5 miljuni), li hi 300,000 lira (€698,800) aktar mill-estimi approvati għal din is-sena.

Nemmnu li l-isport huwa fundamentali biex ikollna poplu aktar b'saħħtu. Għalhekk:

1. Il-ġenituri li jibgħatu lit-tfal tagħhom għal attivitajiet sportivi, approvati mill-Kunsill Malti għall-Isport, se jkunu jistgħu jnaqqsu sa massimu ta' 100 ewro (Lm42.93) fuq miżati mid-dħul taxxabbli;

2. Il-Gvern se jagħti lura l-VAT imħallsa minn għaqdiet sportivi rikonoxxuti, u li ma jaħdmux għal skop ta' qligħ, fuq l-ispejjeż li jkunu għamlu fil-faċilitajiet sportivi tagħhom;

3. Il-Gvern se jibda programm fl-iskejjel kollha biex tfal u żgħażagħ, hi x'inhi l-abilità tagħhom, jieħdu sehem fi programm ta' attività fiżika;

4. Kumpaniji privati li jappoġġjaw finanzjarjament parteċipazzjoni ta' għaqdiet sportivi jew atleti f'*events* sportivi nazzjonali u internazzjonali se jkunu jistgħu jnaqqsu l-għotjiet finanzjarji mid-dħul taxxabbli; u,

5. Il-Gvern irid jissieħeb ma' l-*employers* privati biex flimkien itejbu l-iskemi li permezz tagħhom impjegati li jiddistingwu ruħhom f'xi dixxiplina sportiva jkunu jistgħu jsegwu aħjar programmi ta' taħriġ meħtieġa għal parteċipazzjoni f'kompetizzjonijiet nazzjonali u internazzjonali.

Il-Qasam Kulturali

Il-Gvern jemmen ukoll fil-potenzjal tal-oqsma kreattivi, artistiċi u kulturali. Apparti li dawn l-oqsma huma ta' valur

fihom infushom, inħossu li dawn l-oqsma jistgħu jgħinu bil-kbir fl-iżvilupp tal-ekonomija u tal-kwalità tal-ħajja tagħna. Irridu nippromwovu u nappoġġjaw l-oqsma kreattivi u artistiċi. Għalhekk qed inħabbar dawn il-miżuri:

1. Il-ħlas tal-VAT fuq il-kiri ta' spazji għal attivitajiet artistiċi u kulturali, kif ukoll fuq id-dħul għal mużewijiet, esibizzjonijiet artistiċi, kunċerti u teatri (bl-esklużjoni taċ-ċinema) se titniżżel għal 5 fil-mija mit-18 fil-mija tal-lum;

2. Se neżentaw mill-ħlas tal-VAT, ukoll, kull taħriġ fl-arti sakemm dan ikun qiegħed jingħata minn organizzazzjonijiet akkreditati mir-Reġistru għall-Akkreditazzjoni fit-Taħriġ tal-Arti;

3. Wasal iż-żmien li ninċentivaw il-produzzjoni tal-film Malti. Għalhekk, se jitwaqqaf *Film Fund* biex ninċentivaw u ngħinu lill-films lokali. Se niddedikaw 100,000 lira (€232,900) biex jinbeda dan il-fond;

4. Se jinħoloq Fond għall-Arti biex igħin l-iżvilupp artistiku u kulturali ta' pajjiżna. Dan il-fond se jinbeda bis-somma ta' 100,000 lira (€232,900);

5. Kumpaniji li jagħtu għajnuna finanzjarja lil għaqdiet kulturali rikonoxxuti li ma jaħdmux bi qligħ u jew lill-Fond għall-Arti, se jkunu jnaqqsu dawn l-għotjiet mid-dħul taxxabli;

6. Kumpaniji li jagħtu għajnuna jew *scholarships* lill-artisti Maltin se jkunu ntitolati jnaqqsu dawn l-għotjiet mid-dħul taxxabli sa massimu ta' 8,000 lira (€18,600);

7. Persuni impjegati fis-settur pubbliku u li jkunu qegħdin jaħdmu b'mod semi-professjonali fl-oqsma kreattivi, se jkunu jistgħu jitolbu *leave* mingħajr ħlas għal żmien definit biex jiżviluppaw jew jaħdmu fuq proġetti artistiċi;

8. Irridu li l-Orkestra Nazzjonali tikber u ssir Orkestra Filarmonika. Għalhekk, il-Gvern qed iżid il-vot ta' l-Orkestra Nazzjonali b'130,000 lira (€302,800) għal 420,000 lira (€978,300);

9. Pajjiżna qed jinvesti bil-kbir f'ħafna proġetti ta' infrastruttura. Minn issa 'l quddiem, 0.25 fil-mija ta' l-ispiża ta' kull proġett kapitali jew infrastrutturali għandhom jintefqu fuq xogħlijiet ta' l-arti, infrastruttura marbuta mal-oqsma kreattivi jew fuq proġetti oħra kreattivi; u

10. Fil-qasam taż-żgħażagħ, il-Gvern qed jalloka s-somma ta' 30,000 lira (€69,800) lill-Kunsill Nazzjonali taż-Żgħażagħ biex isiru inizjattivi mal-Kunsilli Lokali taż-żgħażagħ li hemm f'numru ta' lokalitajiet.

Inkomplu Nsebbħu u Nħarsu l-Ambjent

Mr Speaker,

Il-politika tal-Gvern mhix biss li jsib bilanċ bejn l-iżvilupp ekonomiku, l-iżvilupp soċjali, u l-konservazzjoni ta' l-ambjent naturali. Aktar minn hekk, irridu nibnu sinerġija bejn dawn it-tliet oqsma. Il-kwalità tal-ħajja tal-poplu tagħna ma tiġix biss mill-iżvilupp ekonomiku imma wkoll mill-ħarsien u l-iżvilupp ta' l-ambjent tagħna. Nemmnu wkoll li inizjattivi tajba favur l-ambjent iwasslu għal żvilupp ekonomiku u soċjali akbar, aktar sħiħ u sostenibbli.

Irridu li l-Malta li ngħaddu lil uliedna tkun isbaħ. Għalhekk poġġejna lill-ambjent fuq nett fl-aġenda tal-Gvern.

Permezz ta' dan il-Baġit qed nivvutaw 84 miljun lira (€195.6 miljuni), 6 miljuni (€14-il miljun) iżjed mis-sena li għaddiet, biex Malta tkun isbaħ.

Il-Wirt Naturali ta' Pajjiżna

Irridu nħarsu l-wirt naturali għani ta' pajjiżna.

Se nsaħħu n-*network* ta' siti protetti u l-implimentazzjoni tal-pjan għall-immaniġġjar ta' dawn is-siti. Dawn is-siti jinkludu l-Park Nazzjonali fil-Majjistral ta' Malta u siti oħra li l-Gvern identifika bħala żoni li jiffurmaw parti minn Natura 2000. Ninnota b'sodisfazzjon li Malta hija kkunsidrata bħala l-aktar pajjiż avvanzat fit-tħejjija ta' siti *Natura 2000* minn fost il-pajjiżi li ssieħbu fl-Unjoni Ewropea fl-2004.

Ir-rispons għall-kampanja *Tree for You,* li permezz tagħha matul din is-sena se nkunu ħawwilna 23,000 siġra huwa impressjonanti.

Minbarra l-ħidma fuq is-sit tal-Foresta 2000 fil-Mellieħa, se nwettqu proġetti ta' tħawwil ta' siġar f'erba' *areas* pubbliċi ġodda. Dawn huma l-Wied tar-Rinella, il-Madliena, Wied Blandun u n-Nadur. Is-sena d-dieħla se nibdew nirrijabilitaw waħda mill-akbar ġrieħi ta' barrieri mhux użati, dik ta' ħdejn Ħaġar Qim. Hawnhekk se noħolqu l-akbar sit ta' rikreazzjoni f'dawn l-inħawi.

Irridu nirrijabilitaw is-Salini. Minsuġ mal-proġett ta' afforestazzjoni li estenda l-*Kennedy Grove* b'ħames darbiet, qed infasslu proposta biex din iż-żona tkun restawrata bl-iskop li nagħtu spinta lill-wirt kulturali u storiku b'rabta mal-produzzjoni tal-melħ. Dan il-proġett, li mistenni jkun iffinanzjat anke minn fondi Ewropej, mistenni jiswa mal-4.5 miljun lira (€10.5 miljuni).

Se nkomplu nkabbru l-Park Nazzjonali ta' Ta' Qali. Se nkomplu wkoll ir-rijabilitazzjoni tal-miżbla tal-Magħtab b'finanzi mill-Unjoni Ewropea. Hawn se ninvestu madwar 30 miljun ewro (Lm13-il biljun). Se nroddu lura lill-poplu Malti dik li sa ftit ilu kienet tirrappreżenta l-akbar ġerħa ambjentali.

Immaniġġjar ta' l-Iskart

Kwalità ta' ħajja aħjar tfisser faċilitajiet ambjentali mill-aqwa, inkluż dawk għall-immaniġġjar ta' l-iskart. Għas-sena 2008,

l-ispiża kapitali favur l-immaniġġjar ta' l-iskart se tiżdied b' 2 miljun lira (€4.7 miljuni) għal 5 miljun lira (€11.6 miljuni). Irridu li l-iskart jiġi ttrattat skond prattiċi li jħarsu l-ambjent. Dawn il-prattiċi jinkludu riċiklaġġ u użu ta' l-iskart għall-ġenerazzjoni ta' l-enerġija.

L-ewwel fażi ta' l-immordenizzar ta' l-Impjant tar-Riċiklaġġ f'Sant Antnin se tkun lesta sal-bidu tas-sena d-dieħla, filwaqt li l-kumplament se jkun lest lejn nofs l-2008. Hawnhekk qed ikunu investiti 11-il miljun lira (€25.6 miljuni) ko-finanzjati mill-Unjoni Ewropea. Se jinbeda x-xogħol fuq "Park għall-Familja" fuq medda art bejn l-impjant u r-Razzett tal-Ħbiberija. Is-somma globali għal dan il-park mistennija tlaħħaq il-5 miljun ewro (Lm2.1 miljun).

Irridu nkomplu nżidu l-ammont ta' skart isseparat u neqirdu t-tfigħ ta' skart fil-kampanja. Wara li ftaħna tliet Ċentri ta' Skart Goff din is-sena se niftħu żewġ ċentri oħra, f'Ħal-Luqa u f'Għawdex.

L-inċineratur il-ġdid fil-biċċerija, minbarra li se jipprovdilna b'faċilità ta' l-aqwa teknoloġija, se jwassal ukoll biex nagħlqu darba għal dejjem l-inċineratur ta' l-isptar San Luqa. L-inċineratur il-ġdid se jfisser ukoll li pajjiżna jilħaq livell akbar ta' kompetittività għaliex se jipprovdi lill-industrija, speċjalment dik farmaċewtika, b'faċilitajiet fejn tista' tiddisponi mill-iskart tagħha.

Fid-dħul ta' l-eko-kontribuzzjoni, il-Gvern kien ċar: jew il-produttur jew l-importatur jirkupra l-materjal lura mis-suq meta dan isir skart, jew iħallas l-eko-kontribuzzjoni biex il-Gvern jirkupra l-iskart hu. F'Lulju, il-Gvern ippublika d-

Dokument dwar ir-Riforma tal-Ġbir ta' l-Iskart. Il-Gvern qiegħed jintrabat li għall-iskemi għall-irkuprar ta' skart ta' l-ippakkjar, jirrifondi lura l-eko-kontribuzzjoni. Il-Gvern lest li jikkunsidra wkoll l-eżenzjoni ta' l-eko-kontribuzzjoni għall-operaturi fi skemi oħra sakemm dawn l-iskemi jilħqu l-kriterji stabbiliti.

Il-Gvern irid jippromwovi prattiċi favur l-ambjent anke fil-qasam tal-kostruzzjoni. Għalhekk se jniedi premju għall-bini li jirrispetta l-ambjent. Il-kriterji se jinkludu l-użu ta' l-*insulation*, l-użu ta' apparat li jiġġenera l-enerġija nadifa, l-użu ta' l-ilma tax-xita, u l-użu ta' apparat effiċjenti.

Inċentivi Favur l-Użu ta' Enerġija Aktar Nadifa

L-ekonomija għandha tissaħħaħ mingħajr ma nnaqqru r-riżorsi limitati b'mod mhux sostenibbli. Matul is-sena d-dieħla se nkomplu ndaħħlu miżuri li jikkunsidraw ir-rabta bejn l-attività ekonomika u l-impatt ambjentali.

Se nippromwovu aktar is-sistemi li jiġġeneraw enerġija nadifa. Il-mira hija li dawn jiżdiedu, ta' l-anqas, b'500 fis-sena. Dan ikun ifisser li l-pajjiż jiffranka madwar miljun u nofs *unit* fis-sena jew 1,300 tunnellata ta' gassijiet serra kull sena. Dawn il-miżuri jinkludu sussidji fuq apparat ta' l-enerġija minn sorsi rinnovabbli, estensjoni tal-prinċipju li l-elettriku ġenerat minn dan l-apparat jitpoġġa fuq il-*grid* nazzjonali b'kumpens għall-entijiet kummerċjali u sussidju fuq *insulation* tal-bjut. Għal dawn l-iskemi, il-Gvern qed jivvota madwar 5.4 miljun ewro (Lm2.3 miljuni), b'ko-finanzjament mill-Unjoni Ewropea.

Il-Gvern qed jalloka 25 miljun ewro (Lm10.7 miljuni) mill-fondi strutturali ta' l-Unjoni Ewropea għall-perjodu ta' bejn l-2008 u l-2013 biex jinkoraġġixxi l-użu ta' apparat li jiġġenera l-enerġija minn sorsi li jiġġeddu u tagħmir ieħor li jnaqqas l-użu ta' l-enerġija. Dawn l-iskemi se jissussidjaw parti mis-somma kapitali li hemm bżonn biex jinxtara dan l-apparat. Il-Gvern se jżid dan is-sussidju u se jifirxu fuq apparat ieħor, bħal *solar water heaters,* li jiġġenera din it-tip ta' enerġija permezz ta' ko-finanzjament ta' 2.1 miljun ewro (Lm901,500).

Il-Gvern se jkun qed jgħin lis-settur kummerċjali u dak industrijali wkoll billi jniedi skema, b'fondi mill-Unjoni Ewropea, ta' sussidju għal *energy audit* u l-investiment meħtieġ biex jimplimenta l-miżuri rakkomandati.

Miżuri oħra jinkludu:

Żieda fl-inċentiv li hemm fuq ix-xiri ta' karozzi li jaħdmu bl-elettriku. Ir-rifużjoni fuq il-prezz ta' dawn il-karozzi se titla' għal 20 fil-mija waqt li l-massimu eliġibbli se jirdoppja għal 1,000 lira (€2,329). Barra minn hekk, il-Gvern se jħejji spazji ta' parkeġġ riżervati għal dawn il-karozzi b'faċilita' fejn wieħed jista' jiċċarġja l-vettura b'sistemi li jiġġeneraw l-elettriku mix-xemx.

Jidher li l-iskema li ħabbart is-sena li għaddiet biex tinkoraġġixxi l-użu ta' *appliances* li jużaw anqas enerġija tat riżultati tajba. Hemm bidla fix-xejriet tax-xiri ta' dawn l-*appliances*. Din l-iskema se tinżamm u se tkompli titħaddem permezz ta' ko-finanzjament mill-Unjoni Ewropea li għas-sena d-dieħla mistenni tlaħħaq 1.3 miljun ewro (Lm558,000).

Kostruzzjoni ta' Toroq Arterjali u Residenzjali Ġodda

Il-Gvern kompla jwettaq il-pjan tiegħu li jkollna toroq isbaħ u aħjar għal kulħadd. Wara x-xogħol li sar matul l-aħħar erba' snin, min jitlaq mill-aktar ponta mbegħda fin-nofsinhar ta' Malta u jibqa' tiela' sa Għawdex jgħaddi minn nisġa ta' toroq ġodda! Se jibda x-xogħol fuq toroq arterjali oħra, inklużi *Valletta Road* fiż-Żurrieq, il-*Bypass* ta' Marsascala u t-toroq tal-Villaġġ ta' l-Artiġjanat f'Ta' Qali. 'Il quddiem se jsiru wkoll it-triq li twassal għal *Smart City,* Ta' Pinu u tax-Xlendi f'Għawdex. Irrid nirrimarka li sfortunatament numru minn dawn it-toroq kienu nbnew ħażin fis-sebgħinijiet u t-tmeninijiet u llum qed ikollna naqilgħuhom mill-ġdid flok sempliċiment nagħmlu manutenzjoni fuqhom.

Is-sena d-dieħla rridu nagħlqu l-programm ta' 9 miljun lira (€21 miljun) għall-bini ta' toroq residenzjali li nidejna f'Awwissu tas-sena li għaddiet biex nibnu 468 triq residenzjali f'47 lokalità. Mill-2003 'l hawn, se nkunu bnejna mill-ġdid mat-850 triq residenzjali.

Riġenerazzjoni Urbana

Il-Gvern se jkompli r-riġenerazzjoni urbana, bħall-iżvilupp tax-Xatt tal-Birgu u r-riġenerazzjoni tal-Belt Valletta, biex il-lokalitajiet tagħna joffru kwalità ta' ħajja aħjar kif ukoll jagħtu kontribut ekonomiku u joħolqu opportunitajiet ta' xogħol fil-lokalitajiet tagħna.

Tabella 14: Żvilupp fix-Xatt tal-Birgu

F'Marzu li għadda, ġie inawgurat ix-xatt il-ġdid tal-Birgu. Proġett li jilqa' fih mhux biss *marina,* imma għadd ta' stabbilimenti kummerċjali u l-*Casino di Venezia,* li flimkien joffru post tax-xogħol lil numru ta' familji. B'dan il-proġett, ġew restawrati numru ta' binjiet antiki, pavimentar, dwal u *landscaping* tal-*waterfront*, *St. Angelo Mansions,* l-estensjoni ta' *St. Angelo Wharf,* ta' *Caraffa Stores,* u l-iżvilupp fit-Teżorerija.

Tabella 15: Riġenerazzjoni tal-Belt Valletta

Il-Gvern qed jimplimenta diversi miżuri biex jgħin fir-riġenerazzjoni tal-Belt Valletta. Huwa dan il-ħsieb wara l-ħidma tagħna fil-Belt biex inħarsuha u nagħmluha aktar aċċessibli għal kulħadd. Għalhekk daħħalna s-sistema tal-*Park and Ride* b'950 spazju għall-parkeġġ, liema parkeġġ ġie estiż biex jilqa' 270 vettura oħra, b'potenzjal li l-parkeġġ jiżdied biex jilqa' fih 1,800 vettura. Investiment ta' madwar 500,000 lira (€1.2 miljuni). Implimentajna wkoll is-sistema tal-*Controlled Vehicular Access* li permezz tagħha aktar vetturi u persuni qed ikollhom ċans jidħlu fil-Belt u jonqsu l-vetturi li jokkupaw parkeġġ għal siegħat twal għal xejn. Fuq kollox, qed tingħata l-ħajja lill-Belt fis-siegħat ta' fil-għaxija. Barra minnhekk ħadna ħsieb li nintroduċu mezzi ta' trasport innovattivi mmirati partikolarment lejn it-turist bl-introduzzjoni tal-*electric minicabs* fost l-oħrajn.

Komplejna l-ħidma intensiva mill-ħaddiema tal-Gvern li ssarrfet f'tisbiħ ta' diversi bliet u rħula f'pajjiżna. Irridu noħorġu l-karatteristika u l-identità taċ-ċentri ta' l-irħula tagħna. Il-politika u l-viżjoni tal-Gvern hija li l-wirt storiku ta' pajjiżna jiġi mħares dejjem aktar, inkomplu l-proġetti għat-tisbiħ tal-lokalitajiet u l-ħolqien ta' spazji liberi u żoni ta' rikreazzjoni.

Dan ix-xogħol jinkludi wkoll il-konservazzjoni tal-wirt storiku ta' pajjiżna. Ir-restawr u l-konsolidament li sar fl-aħħar sena jixhed l-impenn tal-Gvern favur il-konservazzjoni ta' numru kbir ta' monumenti, kappelli u bini ieħor storiku. Din is-sena sar xogħol fuq 44 proġett u s-sena d-dieħla se jinbdew 22 proġett ġdid.

Tabella 16: Xogħlijiet ta' Tisbiħ

Ix-xogħlijiet li saru jinkludu tisbiħ fiz-zuntier tal-Knisja taż-Żurrieq, il-knisja ta' Lourdes f'San Ġwann, il-Knisja Parrokkjali ta' Ħaż-Żabbar u d-dawra tal-Knisja ta' San Bastjan f'Ħal-Qormi. Din is-sena wkoll se jkunu msebbħa z-zuntier tal-Knisja parokkjali tal-Fgura, ta' Ħal-Balzan u ta' l-Imqabba. Ma' dawn se jinbdew xogħlijiet simili fuq iz-zuntier tal-Knisja ta' San Ġorġ f'Ħal-Qormi, tal-Knisja l-ġdida ta' Santa Venera u tal-Knisja parrokkjali tas-Siġġiewi. Kompla wkoll ix-xogħol fil-pjazza tal-Qrendi li jinkludi l-pavimentar taz-zuntier tal-Knisja, it-triq prinċipali li twassal għall-Knisja u l-bankini tal-qalba tar-raħal. It-tisbiħ tal-ġonna pubbliċi kompla wkoll fejn, wara li tlestew iż-żewġ Barrakki u Ġnien *Hastings*, tranġa kompletament Ġnien il-Mall u saru xogħlijiet estensivi fil-Mixtla ta' Bormla fejn masġar żdingat u abbandunat ġie ttrasformat f'żona ta' rikreazzjoni għall-familja kollha. L-investiment li sar fl-aħħar snin juri l-impenn u d-determinazzjoni tal-Gvern biex il-Belt kapitali tingħata dehra isbaħ u jiġi kkonservat u rijabilitat aħjar il-wirt storiku tal-Belt. Parti minn dan l-investiment jinkludi pjan ta' pavimentar taż-żona pedonali fil-Belt. Fl-ewwel fażi se jkunu pavimentati Triq il-Merkanti, quddiem il-Kon-Katidral ta' San Ġwann u t-toroq ta' bejn Strada Rjali u Triq San Pawl. Saru wkoll xogħlijiet varji fix-xtut u ż-żoni turistiċi. F'San Pawl il-Baħar tkompla x-xogħol fuq il-*promenade* taż-żona ta' l-Għażżelin, dik li tgħaqqad il-*promenade* tax-Xemxija mal-*promenade* ta' Buġibba. Il-bini ta' belveder minn Wied Babu sa Ħaġar Qim ikkunsidra l-aspett rurali taż-żona ta' Wied Babu u Wied iż-Żurrieq. Il-materjal użat hu fil-biċċa l-kbira tiegħu materjal naturali, u jinvolvi l-bini ta' ħitan tas-sejjieħ. Matul din is-sena tlesta wkoll ix-xogħol ta' tisbiħ fuq il-*promenades* f'Għar id-Dud u Ta' Xbiex

Matul l-aħħar snin, il-Gvern preżenti mpenja ruħu biex in-naħa t'isfel ta' Malta tingħata l-importanza mistħoqqha. Għaldaqstant, matul is-sena d-dieħla se jibda x-xogħol fuq Xatt is-Sajjieda, Marsaxlokk, bil-għan li l-aspett tradizzjonali ta' dan ir-raħal tas-sajjieda jkun jista' jidgawda f'ambjent isbaħ u aħjar. Ma' dan il-proġett hu mistenni li ssir it-tieni fażi tal-*promenade* tax-Xgħajra, *promenade* mill-Qajjenza sa Birżebbuġia u t-tisbiħ fil-*promenade* ta' l-Għadira.

Tabella 17: Sistemi għall-Ġbir tal-Ilma tax-Xita

L-ambjent infrastrutturali ta' pajjiżna huwa bbażat mhux biss fuq it-tisbiħ ambjentali, iżda li s-sistema tal-ġbir ta' l-ilma tax-xita tkun imtejba u msaħħa. Wara li fis-snin li għaddew saru xogħlijiet fuq it-twessiegħ tal-kanal minn Ħal-Qormi sa Aldo Moro fil-Marsa, din is-sena tlesta x-xogħol fuq l-aħħar parti minn Aldo Moro sal-Menqa. Ix-xogħlijiet imwettqa kienu jinkludu tħammil tal-kanal, kostruzzjoni ta' *embankments* u bini ta' pont fit-tarf ta' Xatt il-Mollijiet. Dawn ix-xogħlijiet diġà qed iħallu l-frott u r-residenti taż-żoni tal-Marsa, Ħal-Qormi u l-madwar jistgħu jikkonfermaw dan. Matul is-sena sar ukoll xogħol biex jerġa' jiġi mibni il-Wied li minn Burmarrad iwassal għas-Salini. Fl-aħħar xhur tlestiet l-ewwel parti ta' dan il-kanal u hu mistenni li la darba jinħarġu l-permessi meħtieġa jkompli ix-xogħol li għad fadal sa Burmarrad.

Wara li r-riskju ta' għargħar ġie mnaqqas sewwa f'Ħal Qormi u Burmarrad, imiss li nindirizzaw il-problemi tan-naħat ta' Birkirkara, Ħal-Balzan, Ħal-Lija u l-Imsida darba għal dejjem. Ħejjejna pjan ta' proġett ambizzjuż ta' 70 miljun ewro (Lm30 miljun) ko-finanzjat mill-Unjoni Ewropea. Is-sena d-dieħla nibdew l-ewwel fażi.

Tabella 18: Xogħlijiet ta' Restawr

Ix-xogħlijiet ta' restawr matul din is-sena kienu jvarjaw minn kappelli f'diversi lokalitajiet fosthom, il-Kappella ta' San Girgor fiż-Żejtun, il-Kappella ta' Santa Ubaldeska f'Raħal Ġdid, il-Kappella tas-Salvatur fil-Kalkara, Kappella tal-Madonna tal-Grazzja fil-Qrendi, l-Kappella ta' San Mikiel u San Bażilju fl-Imqabba u l-Kappella ta' Santa Marija f'Bubaqra fiż-Żurrieq. Tlesta wkoll xogħol estensiv u delikat fuq il-Knisja ta' Sarrija fil-Furjana u restawr u konsolidament fuq il-Knisja l-Qadima fis-Siġġiewi. Għaddejjin ukoll xogħlijiet ta' restawr fuq il-faċċata tal-Biblijoteka Nazzjonali, fuq il-faċċata tal-bini tal-*Monte di Pieta* u l-bini tar-Reġistru Pubbliku fil-Belt Valletta. Ma' dawn wieħed irid jinkludi x-xogħol elaborat li qed isir f'Villa Francia f'Ħal-Lija u x-xogħol ta' restawr li sar fuq parti mis-swar ta' Santa Barbara fil-Belt, fuq parti mis-swar fid-daħla tal-Birgu u r-restawr li qed isir fuq is-swar ta' Sa' Maison fil-Furjana. Matul is-sena li ġejja mistennija jibdew xogħlijiet ta' restawr fuq il-ġenb tal-Kon-Kattidral ta' San Ġwann, fuq il-kappella ta' l-Annunzjata f'Ħal-Kirkop, il-Kappella ta' l-Anġli f'Ħaż-Żebbuġ, il-Kappella ta' Qrejċa f'Ħal-Qormi u l-Kappella ta' San Luqa fiż-Żurrieq.

Pajjiżna hu magħruf għal kilometri sħaħ ta' fortifikazzjonijiet, madwar 25 kilometru li prinċipalment idawwru t-tlett ibliet fil-Kottonera, il-Belt, il-Furjana u l-Imdina. Matul is-sekli dawn l-istrutturi marru lura minħabba diversi fatturi. Il-Gvern ħejja proġett, mifrux fuq seba' snin, bil-għan li dawn il-ħsarat ikunu jistgħu jiġu mrażżna u msewwija, u li nirristawraw dawn il-monumenti. Dan huwa proġett li se jiswa' għexieren ta' miljuni ta' liri u li wkoll qed jiġi kkunsidrat biex ikun ko-finanzjat mill-Unjoni Ewropea. Il-pjan ikopri wkoll il-forti taċ-Ċittadella f'Għawdex. Fil-ġranet li ġejjin mistennija jinħarġu offerti għal xogħol ta' restawr fuq parti mis-sur ta' taħt il-Palazz Vilhena fl-Imdina, fiż-żona tal-binja tal-Kavallier ta' San Ġwann fil-Birgu, u fuq il-Bastjun ta' Sant'Andrija u dak ta' San Ġwann fil-Belt Valletta.

Il-Gvern irid ukoll li l-awtoritajiet tiegħu jkomplu jippromwovu u jikkonservaw l-identità tal-lokalitajiet tagħna. L-iskema tal-MEPA għall-manutenzjoni ta' gallariji ta' l-injam kienet suċċess. Kif tħabbar ftit ġranet ilu, din l-iskema se tkun estiża għall-qalba tal-lokalitajiet kollha ta' pajjiżna, fl-*Urban Conservation Areas*.

Agrikoltura

Nirriafferma li l-Gvern iqis is-settur agrikolu bħala wieħed strateġikament importanti għal pajjiżna. Dan il-Gvern jifhem il-kumplessità ta' dan is-settur fil-kuntest tas-sħubija ta' Malta fl-Unjoni Ewropea kif ukoll fil-kuntest ta' l-iżviluppi internazzjonali. Eżempju ta' dan hu dak li qed iseħħ fis-swieq internazzjonali tal-qmuħ u ċ-ċereali bi prezzijiet rekord.

Din is-sitwazzjoni tirrikjedi analiżi u soluzzjonijiet ġodda, liema soluzzjonijiet ma jistgħux jinstabu fil-qafas ta' kif kien jopera s-settur agrikolu fil-passat. Lanqas m'huma relevanti xi soluzzjonijiet sempliċi li qishom jinjoraw il-fatt li Malta llum hija membru ta' l-Unjoni Ewropea.

Parti integrali mill-istrateġija tal-Gvern hi li tiġi msaħħa u żviluppata aktar il-katina ta' bejn min jipproduċi, min jipproċessa u min ibiegħ il-prodotti. Il-mekkaniżmu ta' sussidji u għajnuna finanzjarja jrid jintuża biex isaħħaħ u jkompli jiżviluppa din il-katina. Il-Pjan għall-Iżvilupp Rurali se jipprovdi madwar 100 miljun ewro (Lm42.9 miljuni) biex jintlaħqu żewġ għanijiet ewlenin – l-iżvilupp fil-katina agrikola, produzzjoni, ipproċessar u konsum, kif ukoll il-ħarsien ta' l-ambjent permezz ta' miżuri agro-ambjentali.

Il-pjan jifforma parti mill-viżjoni ġenerali ta' dan il-Gvern li anke f'dan il-qasam irridu nkomplu naħdmu biex inserrħu ras il-konsumatur li l-prodott Malti huwa garanzija ta' tjubija u jirrispetta l-ogħla *standards* ta' kwalità.

Sajd

Fis-settur tas-sajd ukoll saru żviluppi li sa ftit tas-snin ilu kienu ħolma, fosthom il-ftuħ ta' l-ewwel skal għas-sajjieda f'Marsaxlokk li sar b'ko-finanzjament mill-Unjoni Ewropea.

Is-settur tas-sajd huwa wieħed dinamiku u li jinħtieġ ammont ta' riċerka biex jassigura li pajjiżna jibqa' fuq quddiem nett f'dik li hi xjenza. Smajna fl-aħħar ġimgħat kif riċerkaturi Maltin fiċ-ċentru tal-Gvern f'San Luċjan għamlu kisbiet importanti meta rnexxielhom jirriproduċu aċċjol imkabbar fil-*fish farms*.

Is-sajjieda Maltin qed jibbenefikaw ukoll minn aġġustament addizzjonali fuq *diesel* bla dazju li kważi rdoppja b'seħħ minn Mejju li għadda. Għas-sena d-dieħla l-Gvern qed jinvesti 700,000 lira (€1.6 miljuni) f'għajnuniet lis-sajjieda minn fondi ko-finanzjati mill-Unjoni Ewropea.

Ħarsien ta' l-Annimali

Matul din is-sena kelli l-okkażjoni li niltaqa' ma' numru ta' voluntiera li jaħdmu fil-qasam tal-ħarsien ta' l-annimali. Irrid nirringrazzjahom għax-xogħol volontarju li jagħmlu b'tant dedikazzjoni u impenn. Hawnhekk, nixtieq inħabbar li

qegħdin nivvutaw is-somma ta' 150,000 lira (€349,400) biex ngħinu lill-għaqdiet volontarji f'pajjiżna fit-tmexxija ta' faċilitajiet fejn jinżammu annimali abbandunati. Flimkien ma' l-NGOs se nkunu qed nimplimentaw ukoll inizjattiva li tikkontrolla l-ammont ta' annimali abbandunati fit-toroq tagħna. Issa li ġie approvat il-permess, se jinbeda wkoll ix-xogħol fuq ċentru f'Ta' Qali li se jkun qed jiġbor fih għadd ta' faċilitajiet moderni għall-annimali, li jinkludu *after-care clinic* u *boarding kennels*.

Is-Sigurta' ta' Pajjiżna

Mr. Speaker

Il-familji Maltin u Għawdxin japprezzaw il-livell ta' sigurta' li ngawdu fis-soċjeta' tagħna. Din is-sigurta' ma tiġix b'kumbinazzjoni. Il-forzi ta' l-ordni tagħna huma impenjati kontinwament biex jagħtuna s-serħan il-moħħ li jippermettilna ngħixu ħajjietna fil-kwiet.

Il-Korp tal-Pulizija u l-Forzi Armati llum huma organizzati professjonalment, f'*networks* ewropej u internazzjonali. Huma jaħdmu bla heda biex jiġġieldu dak kollu li jista' jkun ta' theddida għas-sigurta ta' pajjiżna.

Fost dan it-theddid hemm dik ikkawżata mill-kriminalita' organizzata li tittraffika l-persuni nkluż il-problema serja tal-immigranti irregolari. Pajjiżna jiddependi ħafna fuq l-effiċjenza tal-Forzi tal-Ordni kollha tagħna biex jindirizza din il-problema. Jiddependi fuq is-serjeta' tagħhom u fuq il-kuraġġ li jridu juru f'ċirkostanzi diffiċli ħafna u anke perikolużi għal ħajjithom.

Huwa għalhekk li llejla, qed nipproponu li nsaħħu l-forzi tas-sigurta' f'pajjiżna.

Se nibda bil-pulizija. Jidhrilna li wasal iż-żmien li s-suċċess li akkwistat l-Akkademija tal-Pulizija jkun konsolidat. Matul is-sena dieħla, se jinbeda x-xogħol fuq akkademja ġdida tal-pulizija li se tiġi żviluppata ġewwa l-kumpless f'Ta' Kandja. Ix-xogħol speċjalizzat tal-Pulizija jirrikjedi korp modern u mħarreġ u li jżomm ruħu kontinwament aġġornat. Il-Gvern

jemmen li dan l-iżvilupp għandu jwassal biex filwaqt li joffri faċilita' ta' l-aqwa kwalita' għall-pulizija kollha, il-Korp jagħmel qabża oħra ta' kwalita' fil-ħidma tiegħu.

Niġi issa għall-Armata. Din is-sena bdejna proċess ta' ristrutturar qawwi biex l-Armata tkun f'posizzjoni li taqdi dmirha b'aktar mod professjonali. Dan il-proċess huwa avvanzat ħafna u għandu jitlesta ma jdumx. Kif għidt diġa', kulħadd jaf u japprezza x-xogħol iebes u delikat li tagħmel l-armata, speċjalment fil-realta' li qed tiffaċċja Malta bil-immigrazzjoni irregolari. L-Armata hija mpenjata 24 siegħa kuljum biex tħares l-ibħra tagħna. Nafu wkoll bir-riskji li s-suldati jgħaddu minnhom biex isalvaw il-ħajja ta' min isib ruħu fil-periklu fl-ibħra taż-żona ta' salvataġġ imħarsa minn Malta. Il-Gvern jemmen li dan l-impenn għandu jiġi rikonoxxut. Meta ikkonsidra li l-aħħar reviżjoni tal-kundizzjonijiet tax-xogħol ta' l-armata ilha kważi ħmistax-il sena u meta evalwa l-iżviluppi kbar li saru fix-xogħol tagħha, il-Gvern iddeċieda li jimplimenta titjib sostanzjali fil-kundizzjonijiet tax-xogħol tas-suldati. B'din l-istruttura ġdida ta' pagi u kundizzjonijiet oħra, il-Gvern jemmen li ħa jkompli jsaħħaħ is-sigurta' ta' pajjiżna u jqawwi qalb l-Armata fix-xogħol diffiċli tagħha. Din l-istruttura ġdida tidħol fis-seħħ fl-1 ta' Jannar 2008.

Mr. Speaker

Il-poplu Malti huwa grat lejn il-pulizija u l-armata, kif ukoll rikonoxxenti lejn is-Servizzi tas-Sigurta', id-Dipartiment tal-Protezzjoni Ċivili, u l-Korp ta' l-Uffiċċjali tal-Ħabs. Dan il-Baġit iżid l-impenn qawwi tal-Gvern lejn id-difiża u s-sigurta'

nazzjonali biex jassigura s-serħan il-moħħ lill-familji Maltin u Għawdxin kollha.

Solidarjetà

Soċjetà Fejn Kulħadd Jirnexxi

Mr Speaker,

Pajjiżna żviluppa qafas soċjali u servizzi tas-saħħa biex kulħadd ikollu s-serħan il-moħħ meta jiġi bżonnhom. Dan il-Baġit ikompli jsaħħaħ dan il-qafas, jimmodernizzah, u jħares 'l quddiem lejn kif jista' jindirizza dawk is-sitwazzjonijiet li s'issa ma jinqabdux minn din ix-xibka.

Fis-sena 2008, in-nefqa fuq l-oqsma tas-saħħa u soċjali se tiżdied b'aktar minn 26 miljun (€60 miljun) fuq din is-sena għal kważi 400 miljun lira (€932 miljun).

Malta moderna, b'ekonomija b'saħħitha qed toħloq il-ġid, li jgawdi minnu kulħadd speċjalment dawk l-aktar fil-bżonn.

Mr. Speaker,

Aħna konxji mill-piż tal-prezz taż-żejt fuq il-familji tagħna. Ma jidhrilniex li għandna nżidu t-taxxi jew r-rati tad-dawl u l-ilma biex innaqqsu s-*surcharge* kif hawn minn qed jissuġġerixxi. Is-sena li għaddiet, stajna qbadna t-12-il miljun lira (€28 miljun) li tajna fit-tnaqqis tat-taxxi u minflok niżżilna s-*surcharge*. Miżura bħal din taħdem kontra min jagħraf il-bżonn li ma jaħlix u li juża l-enerġija b'responabilità.
Madanakollu, ħassejna l-ħtieġa li nintroduċu benefiċċju minħabba l-prezz ta' l-enerġija biex iserraħ ftit lil min għandu dħul u li ma bbenifikax mir-riforma fit-taxxa tad-dħul.

Filwaqt li fis-snin ta' qabel il-Gvern kien qed joħroġ madwar 800,000 lira (€1.8 miljuni) biex jagħmel tajjeb għas-*surcharge* lil dawk il-familji li kienu fuq l-għajnuna soċjali, din is-sena allokajna 3 miljun u tliet mitt elf lira (€7.7 miljuni) għal dan il-benefiċċju ġdid. Qed ngħinu aktar minn 27,000 familja bi dħul baxx, lill-morda, lill-persuni b'diżabilità u każijiet umanitarji oħra li jiddependu minn użu aktar min-normal tad-dawl u l-ilma. Se nkomplu dan il-benefiċċju matul is-sena d-dieħla.

Mr. Speaker,

Niltaqa' ma' ħafna ommijiet u missirijiet li jiddedikaw ħajjithom u l-enerġija kollha tagħhom biex ilaħħqu mal-ħajja li jixtiequ għalihom u t-tfal tagħhom. Il-biċċa l-kbira tal-familji Maltin jaħdmu kemm jifilħu, u jagħmlu minn kollox biex jerfgħu r-responsabiltajiet tagħhom lejn ix-xogħol u l-familja tagħhom.

Il-Gvern jagħraf il-bżonn ta' sostenn lill-familji tagħna. Jekk inħarsu l-familja nkunu qegħdin inħarsu lis-soċjetà tagħna kollha kemm hi.

Illejla, qed nipproponi lil din il-Kamra numru ta' miżuri biex igħinu lill-familji Maltin iħarsu 'l quddiem b'fiduċja.

Riforma fl-Allowance tat-Tfal

Il-Gvern qed jipproponi diversi miżuri fis-sistema tal-*Allowance* tat-Tfal ta' taħt is-16-il sena:

1. Qegħdin nirduppjaw l-*Allowance* tat-Tfal taħt is-16-il sena mit-tieni wild 'l quddiem biex tkun daqs dik tal-ewwel wild. B'din il-miżura se jibbenifikaw l-familji ta' madwar 33,000 tifel u tifla;
2. Se ngħinu lill-familji bit-tfal li għandhom dħul anqas mill-paga minima billi nbaxxu d-dħul minimu għal skop tal-*Allowance* tat-Tfal għal 2,000 lira (€4,658) minn 2,770 lira (€6,452). B'din il-miżura se jibbenifikaw il-familji ta' madwar 13,000 tifel u tifla;
3. Il-Gvern qed jipproponi li l-minimu fl-*Allowace* tat-Tfal li jitħallas jitla' minn 52 lira (€121.12) għal 107 lira (€250) fis-sena għal kull tifel u tifla. B'din il-miżura se jibbenifikaw il-familji ta' aktar minn 3,000 tifel u tifla;
4. Dan il-minimu ta' 107 lira (€250) fl-*Allowance* tat-Tfal se jibda jingħata lit-tfal kollha. B'din il-miżura se jibbenikaw il-familji ta' madwar 25,000 tifel u tifla li bħalissa ma jieħdu xejn. Din il-miżura hi maħsuba biex timplimenta b'mod konkret politika favur il-famlji li qed irabbu t-tfal. Il-miżura hi maħsuba wkoll biex tirrikonoxxi s-sehem tal-omm li tiddedika l-enerġija tagħha għat-trobbija ta' uliedha.

Tabella 19: ***Allowance* tat-Tfal**

Bħala eżempju, familja li għandha żewġt itfal taħt is-sittax-il sena u għandha dħul ta' Lm7,000 (€16,306) fis-sena llum tirċevi Lm294 (€685) f'*Children's Allowance* fis-sena. B'effett mill-1 ta' Jannar 2008, din il-familja ser tirċevi Lm392 (€913) f'*Children's Allowance* fis-sena, żieda ta' Lm98 (€228), jew 33 fil-mija, aktar fis-sena. Min-naħa l-oħra, familja bi tlett itfal taħt is-sittax-il sena bi qligħ ta' Lm10,000 (€23,294) fis-sena llum tirċevi Lm156 (€363) f'*Children's Allowance* fis-sena. B'effett mill-1 ta' Jannar 2008, din il-familja ser tirċevi Lm300 (€698) f'*Children's Allowance* fis-sena, żjieda ta' Lm144 (€335) aktar fis-sena.

Dawn il-miżuri jfissru żieda ta' 5 miljun lira (€11.6 miljuni), jew kważi 40 fil-mija aktar mill-2007. Dan huwa investiment biex igħin lill-familji tagħna jkomplu jkunu s-sisien tas-soċjetà Maltija. Xtaqna li kieku stajna ntejbu aktar l-għajnuna li nagħtu lill-familji li qed irabbu. Imma kif spjegajt fil-bidu ta' dan id-Diskors, dan huwa Baġit li qed jimxi bi prudenza kbira fejn jidħol l-infieq.

Miżuri Oħra b'Risq il-Familja

Irridu niffukaw lejn familji f'sitwazzjonijiet partikolari. Għalhekk:

1. B'seħħ mill-1 ta' Jannar, il-Gvern se jaġġusta biż-żjieda ta' l-għoli tal-ħajja l-massimu tad-dħul biex persuna tikkwalifika għall-*Allowance* Supplimentari. B'dan l-aġġustament, kull min jirċievi din l-*allowance* mhux ser jitilfu minhabba ż- żjieda ta' l-għoli tal-ħajja.
2. L-għotja għal dawk li jgħinu fit-trobbija ta' ulied ħaddieħor, *fostering allowance*, se tiżdied b'5 liri (€12) għal 17-il lira (€40) fil-ġimgħa;

3. L-għotja għat-tfal orfni se tiżdied b'4 liri u 74 ċenteżmu (€11) għal 20 lira (€47) fil-ġimgħa;
4. Se jiddaħħal ħelsien mit-taxxa ġdid għar-rigward ta' tfal li jattendu l-*kindergartens* privati sa massimu ta' 1,000 ewro (Lm429) fis-sena. Hekk il-Gvern se jagħti lura madwar 170,000 lira (Lm72,981) lill-ġenituri li jibgħatu lil uliehom f'*kindergartens* privati; u
5. B'effett immedjat ir-romol se jiġu eżentati milli jħallsu it-taxxa tal-boll *causa mortis* fuq il-parti tal-wirt marbuta mad-dar residenzjali tagħhom, sakemm din ma tinbiegħx qabel il-mewt ta' min jibqa' ħaj minnhom. Din il-miżura mistennija tiswa madwar miljun lira (€2.3 miljuni) fis-sena.

Għajnuna fil-Qasam tad-Djar

Illejla qed nipproponi wkoll miżuri oħra biex nkomplu ntejbu l-politika li ħaddiemna fl-aħħar snin, dik li kulħadd isir sid ta' daru. Imma rridu wkoll nsaħħu l-għajnuna li diġà qegħda tingħata lil koppji, speċjalment għarajjes żgħażagħ, li jixtru l-ewwel dar għal skop ta' residenza tagħhom. Għalhekk:

1. Il-Gvern se jagħti sussidju, sa massimu ta' 1 fil-mija, fuq ir-rata bażi ta' l-imgħax kif stabbilita mill-Bank Ċentrali jekk din tkun ogħla minn 3.75 fil-mija. Is-sussidju se jingħata matul il-perjodu ta' 10 snin fuq ix-xiri ta' l-ewwel residenza li l-valur tagħha ma jaqbiżx il-50,000 lira (€116,468). B'din il-miżura l-Gvern qed jikkalkula li se jinvesti madwar 500,000 lira (€1.2 miljuni) fl-2008 biex il-koppji ġodda jakkwistaw darhom u b'hekk intaffu l-piż meta jkun hemm ċaqlieq fir-rati ta' l-imgħax;

2. B'effett immedjat ir-rata preżenti ta' 3.5 fil-mija taxxa tal-Boll fuq l-ewwel 30,000 lira (€70,000) f'kaz ta' xiri ta' proprjeta' għal residenza personali ser tiġi estiza għall-ewwel 50,000 lira (€116,468) għall-ewwel residenza. B'hekk, il-Gvern se jħalli madwar 420,000 lira (€978,336) fil-but ta' dawk li jakkwistaw l-ewwel dar tagħhom;
3. Bħalissa, ġenituri li jgħaddu xi art jew propjetà lil uliedhom għall-użu ta' residenza tagħhom qegħdin iħallsu t-taxxa tal-boll fuq dan it-trasferiment. Il-Gvern jemmen li għandu jagħmilha aktar faċli lill-familji biex jgħinu lil uliedhom jakkwistaw darhom. Għal dan il-għan, it-taxxa tal-boll fuq it-transferiment ta' propjetà waħda u darba biss mill-ġenituri lill-ulied biex din tintuża għal skop ta' residenza personali mill-ulied se titnaqqas b'1.5 fil-mija għal 3.5 fil-mija fuq dik il-parti li llum qegħda tiġi ntaxxata bil-5 fil-mija;
4. Qed jiġi ppreparat it-tielet ħruġ ta' l-iskema tax-*Shared Ownership* tal-Awtorità tad-Djar. Taħt din l-iskema se jkun hemm 333 appartament li għandhom valur kummerċjali ta' 14.5 miljun lira (€33.7 miljuni);
5. Matul is-sena li ġejja, l-Awtorità tad-Djar qed tippjana li tkompli tinvesti madwar 5.5 miljun lira (€12.8 miljuni) fil-bini ta' appartamenti oħra; u
6. il-Gvern se jalloka nofs miljun lira (€1.2 miljuni) biex l-Awtorita tad-Djar ittejjeb u testendi l-E*quity Share Sch*eme tagħha għax-xiri ta' l-ewwel dar. Għal dan il-għan, l-Awtorità se tiffinanzja sa massimu 14,000 lira (€32,611) mill-prezz ta' djar kompluta, u sa 10,000 lira (€23,293) mill-prezz ta' dar *shell* li l-valur tagħhom ma jaqbiżx il-50,000 lira (€116,468).

Mr, Speaker,

Anke hawn qed nimxu bi prudenza kbira. Imma l-miżuri li ħabbart għandhom jagħmlu differenza sostanzjali għal dawk il-koppji għarajjes u familji li l-aktar jeħtieġu għajnuna.

L-Anzjani

L-akbar grupp li pparteċipa fil-preparazzjoni ta' dan il-Baġit kienu l-anzjani. Dawn taw ħajjithom lil pajjiżna u aħna fid-dmir li nagħmlu dak kollu possibbli biex l-anzjani kollha jibqgħu attivi f'kull qasam tas-soċjetà. Smajna ħafna lill-anzjani u llejla qed nipproponi dawn il-miżuri:

1. Mill-1 ta' Jannar tal-2008, iż-żieda ta' l-għoli tal-ħajja se tingħata sħiħa lill-pensjonanti kollha. Minħabba l-impatt fuq is-sistema tal-pensjoni taż-żewġ terzi, it-terz li s'issa ma kienx jingħata se jingħata f'forma ta' bonus;

2. Smajna ħafna mingħand il-pensjonanti li għandhom pensjoni tas-servizz jew tas-servizzi. L-ispiża kollha biex dawn il-pensjonanti jieħdu l-pensjoni taż-żewġ terzi kollha tammonta għal 17-il miljun lira kull sena u tibqa' tiela' għal 24 miljun lira fi żmien ftit snin. Pajjiżna ma jiflaħx għal din iż-żieda f'daqqa. Iddeċidejna għalhekk li nibdew nindirizzaw din il-kwistjoni billi ninjoraw 200 lira mill-pensjoni tas-servizz fil-kalkolu tal-pensjoni tas-sigurtà soċjali. Din il-miżura se tagħmel differenza lil dawk il-pensjonanti li għandhom l-aktar pensjonijiet baxxi. Jekk it-tkabbir ekonomiku ta' pajjiżna jkompli bir-ritmu li kellna din is-sena, dan il-pass ikun jista' jiġi ripetut fis-snin li

ġejjin b'mod li fuq medda ta' snin raġjonevoli nkunu solvejna wkoll din il-kwistjoni;

3. Il-Gvern qed jaċċetta s-suġġeriment ta' ħafna pensjonanti biex persuna li tkun irtirat tkun tista' taħdem u taqla' kemm trid mingħajr ma titlef xejn mill-pensjoni. Din il-miżura m'għandiex tinftiehem bħala li qegħda tagħti d-dritt lil xi ħadd li jibqa' fl-impieg li kellu qabel l-età ta' l-irtirar kemm-il darba dan ma jsirx bi qbil bejn min iħaddem u min jaħdem; u

4. Diversi anzjani u l-familji tagħhom talbu li parti minn nefqa li jonfqu fuq servizzi residenzjali privati jiġu eżentati mit-taxxa tad-dħul. Il-Gvern se jippermetti li l-massimu ta' 2,000 ewro fis-sena jigi mnaqqas mid-dhul taxxabli tal-anzjan jew tal-familja li tkun qed thallas is-servizz.

Persuni b'Diżabilità u l-Familji Tagħhom

Kulħadd jagħraf l-isfidi speċjali li għandhom persuni b'diżabilità u l-familji tagħhom. Il-Gvern huwa kommess li jsiru t-tibdiliet kollha li hemm bżonn sabiex kemm jista' jkun malajr is-sena d-dieħla pajjiżna jkun f'pożizzjoni li jirratifika l-Konvenzjoni tal-Ġnus Magħquda Dwar id-Drittijiet tal-Persuni b'Dizabilità

Illejla, qed nipproponi wkoll numru ta' miżuri biex igħinu lill-persuni b'diżabilità u l-familji tagħhom:

1. Persuni b'Diżabilità Severa li jkunu ċertifikati mill-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità li

għandhom bżonn assistent personali se jiġu mgħejjuna billi:

- Jiġu eżentati mill-ħlas ta' permessi maħruġa mill-Korporazzjoni għax-Xogħol u t-Taħriġ għall-impieg ta' assistenti personali barranin; u
- Jiġu eżentati mill-ħlas tal-bolla dovuta għall-impieg ta'l-assistent personali tagħhom.

2. L-*Allowance* tat-Tfal b'Diżabilità se titla' minn massimu ta' 5 liri fil-ġimgħa ghal rata waħda ta' 7 liri fil-ġimgħa, żieda ta' aktar minn 100 lira fis-sena u mhux se jibqa' suġġett għall-ezami tal-mezzi. B'riżultat ta' din il-miżura se jibbenifikaw aktar minn 600 familja li bħalissa jirċievu dan il-benefiċċju u familji oħra li bħalissa ma jirċevuhx minħabba d-dħul tagħhom;
3. Tul l-2008, ser naraw li l-bajjiet kollha bi *status* ta' *Blue Flag* ikunu aċċessibbli kompletament għall-persuni b'diżabilità kif ukoll li jsir pjan kif faciltajiet sanitarji pubblici jsiru kollha accessibli fi zmien determinat;
4. Il-Gvern se jipprovdi r-riżorsi meħtieġa lill-Aġenzija Sapport biex kmieni s-sena d-dieħla tinfetaħ u tibda topera dar għall-persuni b'diżabilità fil-komunità tal-Kottonera;
5. Il-vot tal-Kummissjoni Nazzjonali b'Persuni b'Diżabilità se jiżdied b'20,000 lira biex ikunu jistgħu jinqdew aktar nies mis-Servizz Għajnuniet Speċjali;
6. Fil-preparamenti għal dan il-Baġit, ħadna nota tar-rakkomandazzjonijiet tal-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b'Diżabilità u ta' diversi ġenituri u ħaddiema dwar is-servizzi ta' matul il-jum għal persuni

b'diżabilità intelletwali (magħrufin bħala *Adult Training Centres*, ATCs). Din is-sena, dawn is-servizzi għaddew f'idejn l-Aġenzija Sapport bl-inkarigu li tagħmel il-qabża fi kwalità li lkoll nixtiequ f'dawn is-servizzi. Din l-Aġenzija se jkollha għad-dispożizzjoni tagħha fondi kbar mill-Fond Soċjali Ewropew biex jizviluppaw is-servizzi ta' matul il-jum ghall-persuni b'dizabilita' intelletwali; u

7. Il-qasam tax-xogħol għall-persuni b'diżabilità għadu wieħed mill-akbar sfidi f'dan il-qasam. Għalhekk, il-Gvern iddeċieda li b'seħħ mill-1 ta' Jannar tal-2008, kull min jimpjega persuna b'diżabilità reġistrata mal-Korporazzjoni għax-Xogħol u t-Taħriġ se jkun eżentat milli jħallas il-bolla fl-ewwel tliet snin ta' l-impieg. Din il-miżura se tkun b'żieda ma' kull skema oħra li diġà tħaddem il-Korporazzjoni għax-Xogħol u Taħriġ, kif ukoll l-iskemi applikabbli finanzjati mill-Fond Soċjali Ewropew.

Mr. Speaker,

Il-Gvern jaf li hemm ħafna aktar x'isir f'dan il-qasam. Hemm it-trasport pubbliku fejn għaddejjin bi proċess biex, fuq numru ta' snin, il-karozzi tal-linja kollha jsiru aċċessibbli. Hemm l-implimentazzjoni tar-Rapport Spiteri li diġà għamilt aċċenn għalih f'dan id-diskors. Hemm ukoll l-iskemi finanzjati mill-Fond Soċjali Ewropew. Hemm ukoll l-isfida kbira tas-servizzi edukattivi u ta' taħriġ għal persuni b'diżabilità li jispiċċaw l-edukazzjoni obligatorja. Ma nistax ngħid li jien sodisfat bir-rata tal-progress f'dawn l-oqsma. Għad hemm wisq nies f'pożizzjoni ta' responsabilità

b'mentalità li xxekkel il-progress li nixtieq nara f'dan is-settur. Jekk inbiddlu l-attitudni tagħna lejn dan il-qasam allura l-ostakli kollha jistgħu jingħelbu. Nemmen f'soċjetà Maltija li tagħti lill-persuni b'diżabilità u l-familji s-sapport kollu li hemm bżonn biex jipparteċipaw bis-sħiħ fl-oqsma kollha ta' ħajjitna.

Is-Saħħa u s-Servizzi għall-Anzjani

Is-servizzi tas-saħħa li żviluppajna f'pajjiżna tul iż-żmien huma karatteristika ewlenija tas-soċjetà tagħna, ta' dak li jagħmilna Maltin. Il-poplu Malti jaf li meta jiġi bżonnhom, meta jkun marid, is-servizzi tas-saħħa qegħdin hemm. Dan huwa settur li rridu nagħtuh l-attenzjoni kollha u b'mod kontinwu:

- Biex nibqgħu nsostnuh;
- Biex nibqgħu fost l-aħjar;
- Biex inkopru dejjem aħjar l-aktar mard serju; u
- Biex nevitaw li nimirdu.

Huma, fuq kollox, il-ħaddiema kollha li jaħdmu fil-qasam tas-saħħa, li jien f'isem il-poplu Malti minn qalbi nirringrazzjahom, li jagħmlu d-differenza bejn servizz eċċellenti minn servizz medjokri. Bħalissa għaddejjin f'diskussjoniiet intensivi mal-professjonisti kollha f'dan il-qasam bl-għan komuni li nagħmlu suċċess mit-trasferiment lejn l-Isptar Mater Dei. Konvint li hemm l-elementi kollha biex naslu.

Mr. Speaker,

Dak li għandna tajjeb, irriduh aħjar.

Illejla qed nipproponi li l-vot għas-saħħa jiżdied b'6 miljun lira għas-sena li ġejja, biex mhux biss nakkomodaw l-isptar il-ġdid Mater Dei, iżda anke wkoll inkomplu ntejbu s-servizzi tas-saħħa. Irridu nagħtu attenzjoni speċjali fuq fejn hemm nies jistennew operazzjoni u biex inħarxu l-ġlieda kontra l-kanċer.

L-isptar Mater Dei għadda f'idejn il-Gvern Malti minghand Skanska nhar il-Ġimgħa 29 ta' Ġunju. Illum kulħadd jirrikonoxxi l-livell għoli ta' dan l-isptar. Hemm stennija kbira għat-trasferiment tas-servizzi mill-Isptar San Luqa għal l-Isptar Mater Dei, li għandu jwassal biex, sa l-aħħar ta' din is-sena, is-servizzi ewlenin ikunu qed jingħataw minn dan l-isptar. Naf li l-professjonisti u l-ħaddiema kollha qed jagħmlu l-almu tagħhom biex il-migrazzjoni li bdiet immedjatament kif l-isptar għadda f'idejn il-Gvern titlesta. Trasferiment ta' sptar mhux ċajta. Huwa proċess ikkumplikat u delikat ħafna għax jinvolvi nies morda li għandhom bżonn il-kura u mhux skariġġ. Proċess li bil-fors irid jieħu ż-żmien biex jitwettaq. Mexjin fuq programm dettaljat ta' sekwenza tat-trasferiment ta' kull dipartiment u servizz biex niżguraw is-sigurtà tal-pazjenti u l-impjegati, u fl-istess waqt il-proċess kollu tal-migrazzjoni jieħu l-inqas żmien possibbli.

Ingħata taħriġ lill-impjegati kollha ta' l-isptar, jiġifieri madwar 3,800, li kienet parti mill-aktar impjenattiva f'dan il-proċess. F'dan il-kuntest, nieħu pjaċir ninforma 'l-Kamra, li

s'issa kollox miexi skond id-dati stabbiliti fil-pjan ta' migrazzjoni.

Espansjoni tas-Servizzi ta' l-Isptar Zammit Clapp

Minħabba li t-talba għas-servizzi ta' kura ta' rijabilitazzjoni qiegħda dejjem tikber, ittieħdet id-deċiżjoni li jiżdied in-numru ta' sodod li joffri dan is-servizz. Il-Gvern se jibni faċilità ġdida b'280 sodda ġewwa Ħal Luqa, proġett ta' 12-il miljun lira ko-finanzjat mill- Unjoni Ewropea. Dan ifisser li n-numru ta' sodod se jkun kważi ħames darbiet aktar milli għandna llum ġewwa Zammit Clapp. Tlestew il-pjanti li issa jinsabu quddiem il-MEPA għall-approvazzjoni.

Ċentru Servizzi tal-Kanċer

L-Isptar Zammit Clapp se jinbidel f'Ċentru ta' Servizzi tal-Kanċer. Dan se jippermetti żieda fin-numru ta' sodod ta' l-onkoloġija u l-immodernizzar u ż-żieda ta' tagħmir ġdid ieħor. Bit-trasferiment tas-servizzi ta' l-onkoloġija mill-Isptar Boffa għall-Isptar Zammit Clapp, is-servizzi meħtiega fil-kura tal-kanċer se jibdew jingħataw minn post akbar li joffri faċilitajiet aħjar kemm għall-pazjenti kif ukoll għall-impjegati.

Barra minnhekk wasal ukoll iż-żmien li jsir investiment ġdid f'apparat mediku ta' l-kanċer. Se jsir investiment qawwi f'xiri ta' żewġ *linear accelerators*. Dan it-tagħmir jitlob infrastruttura speċifika u għalhekk se tinbena *Radio Therapy Unit* ġewwa Zammit Clapp. Dan il-pass jiggarantixxi li f'Malta nsaħħu s-servizzi u l-faċilitajiet eċċellenti li diġà għandna għall-kura tal-kanċer. Illum din il-kura tħabbatha ma' kura li tingħata barra minn Malta fejn sa ftit snin ilu konna nibgħatu l-

pazjenti Maltin. Biss, nafu wkoll li hemm żviluppi kbar f'dan is-settur, mhux l-anqas fil-mediċina li tintuża.

Niġġieldu l-Marda tal-Kanċer

Il-Gvern determinat li b'dan l-iżvilupp il-ġlieda kontra l-kanċer tkun l-aktar aggressiva possibbli.

Din il-ġlieda kontra l-kanċer teħtieġ ukoll programmi ta' prevenzjoni kemm fl-istil ta' ħajja li ngħixu kif ukoll fl-identifikazzjoni kmieni tal-marda. Mis-sena d-dieħla, se nintroduċu programm nazzjonali ta' *Breast Screening*. Bl-apparat diġitali li issa għandna ġewwa l-Mater Dei se nkunu nistgħu nużaw s-servizzi ta` speċjalisti barranin mingħajr l-bżonn li nsiefru l-pazjenti. Matul is-sena d-dieħla nibdew niffukaw fuq dawk in-nisa l-aktar f'riskju, jiġifieri dawk ta` bejn il-ħamsin u s-sittin sena biex imbagħad nestendu l-programm għan-nisa kollha.

Se jiġi finalizzat il-Pjan Nazzjonali dwar il-Kanċer li se jagħti direzzjoni ghall-inizjattivi fil-qasam tal-kanċer. L-għan prinċipali hu li tingħata importanza lill-prevenzjoni, screening u trattament aħjar fil-qasam ta' l-onkoloġija.

Jonqsu n-Nies li Jistennew ċerti operazzjonjiet

Il-Gvern se jkompli jaħdem biex nindirizzaw il-problema ta' nies li qed jistennew ċerti operazzjonijiet. Flimkien mal-professjonisti kollha konċernati, se jiġu stabbiliti *targets* definiti ta' kemm pazjent jista' jdum tistenna għal dak li jkollha bżonn. Dawn it-*targets* mhux se jkunu jistgħu jinqabżu. Din il-miżura għandha tassigura li l-Maltin u l-

Għawdxin kollha jirċievu s-servizzi mediċi li jkollhom bżonn fi żmien klinikament aċċettabbli.

Tabella 20: Żviluppi ġodda permezz ta' l-iSptar Mater Dei

Is-suċċess li ksibna fil-mediċina ġab miegħu sfidi ġodda. Qegħdin ngħixu aktar fit-tul. Il-mard deġenerattiv żdied u miegħu żdiedet ukoll it-talba għall-interventi ġodda u aktar sofistikati. Bħal ma qiegħed jiġri kullimkien il-listi ta' stennija telgħu. Hawn ukoll tidher l-importanza ta' l-Isptar Mater Dei li sa mill-bidu kien maħsub biex joffri s-soluzzjonijiet. Issa li tlesta għandna l-għodda biex dawn is-soluzzjonijiet nibdew napplikawhom. Konvint li wara li nikkonkludu l-ftehim mat-tobba, nurses u l-professjonisti oħra se nkunu qed inħaddmu prattiċi ġodda li bihom jonqsu b'mod sinifikanti n-nies li qed jistennew ċerti servizzi tas-saħħa.   Ġewwa l-Mater Dei, mhux biss għandna d-doppju ta' teatri għall-operazzjonijiet imma aktar importanti għandna teatri ddedikati. Dan se jfisser li l-listi bħal ma huma tal-katarretti nkunu nistgħu neliminawhom fl-iqsar żmien possibbli. Se nkunu nistgħu nirduppjaw in-numru ta` katarretti li noperaw ta' kull sena, anke permezz ta` operazjonijiet wara nofs in-nhar. Għalhekk il-listi ta' stennija għall-operazzjoni tal-katarretti għandha tkun eliminata fi żmien tliet snin.   Fl-oqsma ta' l-ortopedija, ukoll, għandna teatri ta' l-operazzjonijiet dedikati apposta għalhekk. Barra minn hekk, kabbarna ħafna n-numru ta' sodod fejn isiru operazzjonijiet li ma jirrikjedux rikoveru ta` aktar minn ġurnata. Dan se jippermettilna nnaqsu l-listi ta` stennija f`oqsma oħra għal livelli komparabbli ma' pajjiżi oħra Ewropej.

L-Iskema Spiżerija ta' l-Għażla Tiegħek

L-introduzzjoni ta' l-iskema L-Ispizjar ta' l-Ghazla Tieghek li bdiet permezz ta' proġett pilota fir-reġjun tat-trammuntana bil-għan li tul is-sena dieħla tiddaħħal madwar Malta u Għawdex kollha.

Servizzi għall-Anzjani

Illejla qed nipproponi n-nefqa ta' sitt miljuni u mitejn elf lira, zjieda ta' miljun fuq din is-sena, fuq servizzi residenzjali u fil-komunita lill-anzjani.

Tul is-sena d-dieħla, se jitkompla l-programm estensiv ta' mmodernizzar ta' San Vinċenz de Paule filwaqt li se jitwaqqaf *child care centre* għall-istaff li jaħdmu f'din il-faċilità.

Id-dar tal-anzjani ġewwa l-Mellieħa li bdiet tinbena din is-sena għandha tilqa' l-ewwel residenti sa April tas-sena d-dieħla. Din id-dar se tikkumplimenta is-seba` djar l-oħra eżistenti u se timla l-vojt li jeżisti fil-parti ta' fuq ta' Malta. Id-dar se tilqa` fiha madwar 130 persuna fuq l-istess kriterji li jaħdmu d-djar l-oħra, u se tingħata prijorità lil dawk li l-aktar għandhom bżonn dan is-servizz. Il-kunċett ta' *Public Private Partnership* li qed jintuża fl-iżvilupp ta' din id-dar wassalna biex narawha tinbena fi żmien rekord. Irrid nagħmilha ċara li l-anzjani li se jagħmlu użu minn din id-dar mhux se jkollhom aktar spejjeż mid-djar l-oħra tal-Gvern.

Il-Volontarjat

Din is-sena, il-Gvern għadda mill-Parlament l-liġi ta' l-għaqdiet volontarji bil-għan li jkompli jsaħħaħ ir-rwol ta' dawn l-għaqdiet fis-soċjetà tagħna. Bis-settur volontarju dejjem jikber, kibret ukoll l-influwenza tiegħu fuq is-soċjetà Maltija. M'hemmx dubju li pajjiżna qed ikompli jistghana mill-ħidma u l-attivitajiet tas-settur volontarju fil-proċess demokratiku ta' pajjiżna.

Issa jmiss li jitwaqqaf l-Uffiċċju tal-Kummissarju ta' l-Għaqdiet Volontarji kif ukoll il-Kunsill għas-Settur Volontarju.

Il-Gvern se jżid finanzjament ta' għaqdiet volontarji għal 820,000 lira, żieda ta' 90,000 lira Il-benefiċċju ta' l-energija se jiġi estiż għal dawk l-għaqdiet volontarji li qed joffru kenn u kura residenzjali bla ħlas lil dawk il-familji jew persuni bi bżonnijiet soċjali.

Reviżjoni fil-Bands tat-Taxxa

Mr. Speaker,

Tul dawn l-aħħar siegħa w nofs spjegajt fid-dettal kif se jintefqu it-taxxi li jħallas il-poplu Malti.

L-aħħar miżura li ser nħabbar hija kif ser innaqsu t-taxxa tad-dħul b'mod li ninċentivaw aktar ix-xogħol u t-tkabbir ta' l-ekonomija.

Illejla ser nipproponi lil din il-Kamra li nkomplu dak li bdejna is-sena li għaddiet fit-taxxa tad-dħul. Irridu nnaqqsu d-diżinċentiv li wieħed jaħdem aktar. Irridu li l-familji Maltin u Ghawdxin iħallsu anqas taxxa fuq ix-xogħol.

Fil-Baġit tas-sena li għaddiet wessajna l-faxex tat-taxxa u naqqasna d-diżinċentiv li kien hemm biex wieħed jaħdem aktar. Kien hemm min qal li stajna nagħmlu aktar. Imma ridna nkunu prudenti.

Dakinhar jien kont wiegħedt lill-poplu Malti u Għawdxi li jekk l-ekonomija ta' pajjiżna tkompli tikber u nilħqu l-għanijiet finanzjarji tagħna, il-Gvern kien se jkompli b'din ir-riforma mportanti. Illum, mingħajr ma nieħdu riskji li jistgħu jipperikolaw dak li ksibna għal pajjiżna, sejrin nagħmlu aktar.

Is-sena l-ohra, estendejna l-faxxa tal-15 fil-mija minn 1,000 lira għal 2,250 lira f'każ ta' komputazzjoni singola u minn 1,700 lira għal 3,500 lira f'każ ta' komputazzjoni konġunta. Għamilna dan sabiex nassiguraw li l-*overtime* ma jkunx intaxxat b'aktar minn 15 fil-mija.

Jidher li rnexxielna nagħmlu dan għalkemm mhux għal kollox. Jidher li minn dħul dikjarat ta' 12-il miljun lira mill-*overtime* għad fadal xi miljun u nofs li għadhom qiegħed jinqabdu bir-rata ta' 25 fil-mija. Għaldaqstant, illejla qiegħed niproponi li nestendu il-faxxa tat-taxxa sabiex, kemm jista' jkun, l-*overtime* jinqabad bil-15 fil mija.

Iżda mhux se nieqfu hawn.

Se nwessgħu il-faxex tat-taxxa ħalli nħallu 12-il miljun lira oħra, fuq dak li tajna is-sena li għaddiet, fi bwiet il-ħaddiema u is-*self-employed* iż-żgħar. Dan ifisser li fuq medda ta' sentejn se nkunu wettaqna riforma sostanzjali fit-taxxa tad-dħul u se nkunu ħallejna 24 miljun lira aktar fi bwiet il-Maltin u l-Għawdxin.

Se nkomplu ngħollu il-faxxa mhux taxxabli sabiex min għandu l-anqas dħul ma jħallasx taxxa. Għalhekk, il-faxxa mhux taxxabli, li s-sena l-għaddiet konna għollejniha minn 3,100 lira għal 3,250 lira fil-każ ta' komputazzjoni singola, issa se nkomplu ngħolluha għal 3,498.80 lira. Fil-każ ta' komputazzjoni konġunta, is-sena li għaddiet, l-ammont mhux taxxabbli konna għollejnih għal 4,500 lira minn 4,300 lira. Issa dan l-ammont se nkomplu ngħolluh għal 4,894.02 lira.

Fil-każ ta' komputazzjoni separata, il-faxxa ta' 15 fil-mija se tiġi estiża b' 500 lira oħra għal 6,000 lira wara li s-sena l-għaddiet konna estendejniha b'Lm1,400. Fil-każ ta' komputazzjoni konġunta din ukoll se tibda aktar tard. Il-faxxa tal-15 fil-mija se tkompli titwessa' minn 8,000 lira għal 8,800 lira, żieda ta' kważi b'Lm2,800 lira aktar min dak li kienet qabel ir-riforma tas-sena li għaddiet.

Se nwessghu ukoll il-faxxa tal-25 fil-mija. Fil-każ ta' komputazzjoni separata se nipposponu r-rata ta' 35 fil-mija b'Lm1,200 billi l-faxxa tat-taxxa se titwessa' għal 7,942 lira minn 6,750 lira. Fil-każ ta' komputazzjoni konġunta il-faxxa bir-rata ta' taxxa ta' 25 fil-mija se titwessa' għal 12,000 lira minn 10,000, jew bi kważi 2,000 lira.

Mr. Speaker, kulħadd japprezza li ċ-ċaqlieq li qegħdin nagħmlu mhux żgħir. Din il-bidla qiegħda tfisser li kull min jaqla' anqas minn 8,200 lira f'kaz ta' komputazzjoni singola u 12,000 lira f'każ ta' komputazzjoni kongunta mhux se jiġi ntaxxat aktar bir-rata ta' 35 fil-mija. Eluf ta' ħaddiema u *self employed* żgħar se jgawdu minn dan it-titjib fit-taxxa.

Tabella 21 Tabella 22 juru l-faxex ġodda għall-komputazzjoni konġunta u l-komputazzjoni separata rispettivament. Tabelli 23 u Tabella 24 juru tnaqqis bħala riżultat ta' din ir-reviżjoni.

Tabella 21 - Komputazzjoni Konġunta

Rati 2006		**Rati Presenti**		**Rati 2008**	**Rati 2008**
Dħul sa	**Rata**	**Dħul sa**	**Rata**	**Dħul sa**	**Dħul sa**
Lm	%	*Lm*	%	*Lm*	*Ewro*
0-4300	0	0-4500	0	0-4894	0-11400
4301-6000	15	4501-8000	15	4895-8800	11401-20500
6001-7250	20				
7251-8500	25	8001-10000	25	8801-12020	20500-28000
8501-10000	30				
10000+	35	100000+	35	12021+	28001+

Tabella 22 – Komputazzjoni Singola

Rati 2006 Dħul sa *Lm*	Rata %	Rati Presenti Dħul sa *Lm*	Rata %	Rati 2008 Dħul sa *Lm*	Rati 2008 Dħul sa *Ewro*
0-3100	0	0-3250	0	0-3498	0-8150
3101-4100	15	3251-5500	15	3499-6010	8151-14000
4101-5000	20				
5001-6000	25	5501-6750	25	6011-8156	14001-19000
6001-6750	30				
6751 +	35	6751+	35	8157 +	19001 +

Tabella 23: Komputazzjoni Separata (Impatt)

Dħul	Tnaqqis fit-Taxxa Baġit 2007	Tnaqqis fit-Taxxa Baġit 2008	Tnaqqis Totali
3,500	23	38	61
4,000	23	38	61
4,500	43	38	81
5,000	68	38	106
5,500	118	38	156
6,000	118	89	207
6,500	143	89	232
7,000	143	114	257
7,500	155	164	319
8,000	155	214	369
8,500	155	230	385

Ħa nagħti xi eżempji dwar xi jfissru l-bidliet li qiegħed inressaq illejla.

Koppja li se tagħżel komputazzjoni konġunta

Koppja li ma taqlax aktar minn Lm8,000 fis-sena se tiffranka sa Lm168 fis-sena f'taxxa fuq id-dħul. Jekk taqla' bejn Lm8,000 u Lm10,000 se tibbenifika minn tnaqqis fit-taxxa ta' bejn Lm168 u Lm243 fis-sena. Jekk ngħoddu dak li gawdiet bir-riforma ta' tnax-il xahar ilu, din il-familja se tibbenifika minn tnaqqis ta' taxxa ta' bejn Lm277 u Lm432 kull sena.

Tabella 24: Komputazzjoni Konġunta (Impatt)

Dħul	Tnaqqis fit-Taxxa Baġit 2007	Tnaqqis fit-Taxxa Baġit 2008	Tnaqqis Totali
4,500	30	0	30
5,000	30	59	89
5,500	30	59	89
6,000	30	59	89
6,500	55	59	114
7,000	80	59	139
7,500	118	59	177
8,000	168	59	227
8,500	168	109	277
9,000	193	139	332
9,500	218	139	357
10,000	243	139	382
10,500	243	189	432
11,000	243	239	482
11,500	243	289	532
12,000	243	339	582
12,500	243	341	584

Koppja li tagħżel komputazzjoni separata jew persuna mhix miżżewġa.

Min jaqla' bejn Lm5,000 u Lm8,000 se jiffranka bejn Lm38 u Lm214 fis-sena. Jekk ngħoddu r-riforma ta' tnax-il xahar ilu,

dan se jibbenefikaw minn tnaqqis ta' taxxa ta' Lm106 u Lm369 fis-sena.

Il-messaġġ huwa ċar. Aħna ma rridux nintaxxaw ix-xogħol. Bil-maqlub, aħna rridu ninċentivaw ix-xogħol. Irridu niżguraw li l-avvanzi ekonomiċi ta' pajjiżna jmorru biex isaħħu lill-familji tagħna.

Konklużjoni

Mr. Speaker,

Meta nqis ir-responsabbilta li għandi f'idejja, ma nistax ma naħsibx fuq x'soċjeta nixtieq li ngħaddu lil uliedna u lit-tfal tagħhom.

Nixtieq li ngħaddulhom pajjiż aktar sabiħ, b'arja u baħar aktar nodfa, b'ekonomija b'saħħitħa, b'poplu edukat, b'ħaddiema bieżla u flessibbli, poplu li jagħti każ ħaddiehor, b'sens kbir ta' komunita. Pajjiż u poplu li jilqgħak, li jgħix fil-paċi.

Nixtieq ngħaddulhom familji fis-sod. Familji li kapaċi jagħtu lill-familja kollha l-aqwa u l-aħjar f'kollox.

Nixtieq ngħaddulhom Malta aktar b'saħħitha fil-valuri u f'dak li nemmnu.

Nixtieq ngħaddulhom Malta b'aktar opportunitajiet. Opportunitajiet għall-kulħadd, anke għal dawk l-aktar vulnerabbli.

Nixtieq ngħaddulhom Malta li jkunu kburin igħixu fiha, u jaqsmuha ma' min jiġi jżurna.

F'dan il-baġit komplejna niffokaw fuq il-prijoritajiet li għandhom jagħmlu differenza pożittiva fil-ħajja tal-familji tagħna.

Meta tliet snin ilu staqsejt lill-familji Maltin għall-appogg tagħhom fl-ewwel baġit li pprezentajt, tajt kelma li jekk

naħdmu flimkien nistgħu nirnexxu. F'dan il-kuntest ħdimna fuq pjan komprensiv, bi prijoritajiet iebsin. Illum qed insarfu r-riżultati li akwistajna flimkien.

Dan huwa baġit li jibni fuq is-suċċess ekonomiku li kellna f'dawn l-aħħar tliet snin. Baġit li jħares ukoll lejn aktar suċċessi fil-ġejjieni.

Dan huwa baġit li jappoġġja lil familji tagħna mingħajr ma jdgħajjef is-saħħa ekonomika u l-miri fiskali tagħna. Huwa baġit li jfittex il-bilanċ korrett bejn dak li ser jinġabar mit-taxxi, dak li ser ninvestu u dak ser nonfqu.

Ser niġbru anqas taxxi mill-familji tagħna. Ser ninvestu l-akbar ammont li qatt investejna fl-edukazzjoni, fis-saħħa, fl-ambjent, fix-xogħol u f'Għawdex. Ser nonfqu fejn l-aktar għandha bżonn il-familja Maltija.

Xtaqna ninvestu ħafna aktar fil-familji li jaħdmu b'tant bżulija biex jagħtu lil uliedhom l-aqwa u l-aħjar. U hekk nagħmlu jekk inkomplu mixjin fit-triq li qbadna.

Aħna nagħrfu kemm hu importanti għal kull familja li jkollha l-mezzi biex tagħmel dak li għandha bżonn illum, u li tippjana għall-aħjar futur għat-tfal tagħha.

Dan huwa dak li ħadem għalih u jibqa' jaħdem għalih dan il-Gvern. Għall-familji Maltin u Għawdxin kollha, nirrepeti: kollha kemm huma.

B'dak kollu li ipproponejna llejla pajjizna ser joqrob aktar lejn baġit bilanċjat. It-taxxi ser jonqsu, u l-infieq ser ikun aktar

iffokat fuq il-bżonnijiet tal-familja. Illejla tajna prova li nistgħu nindirizzaw il-bżonnijiet tal-lum, fl-istess waqt inżommu ħarsitna 'l quddiem.

Dan huwa baġit li ser ikompli jimmira biex ikollna l-aqwa u l-aħjar fl-edukazzjoni, fis-saħħa, fit-turiżmu ta' kwalita, fil-manifattura ta' valur miżjud għoli, fis-servizzi finanzjarji, fl-informatika u l-kommunikazzjoni, u f'Għawdex bħala gżira ta' attrazzjoni u esperjenza unika.

Din hi viżjoni ta' poplu li diga qed titwettaq illum - ukoll b'dan il-baġit.

Mr. Speaker,

Huwa privilegg u unur ghalija li nirrakkomanda lil din il-Kamra dan il-Baġit. Baġit bil-ghan li nkomplu nsahhu lil pajjizna. Baġit biex ikollna familji fis-sod.